Rapport	2017	61 Pag.

MACRO-ECONOMISCHE INDICATOREN VAN DE HORECA

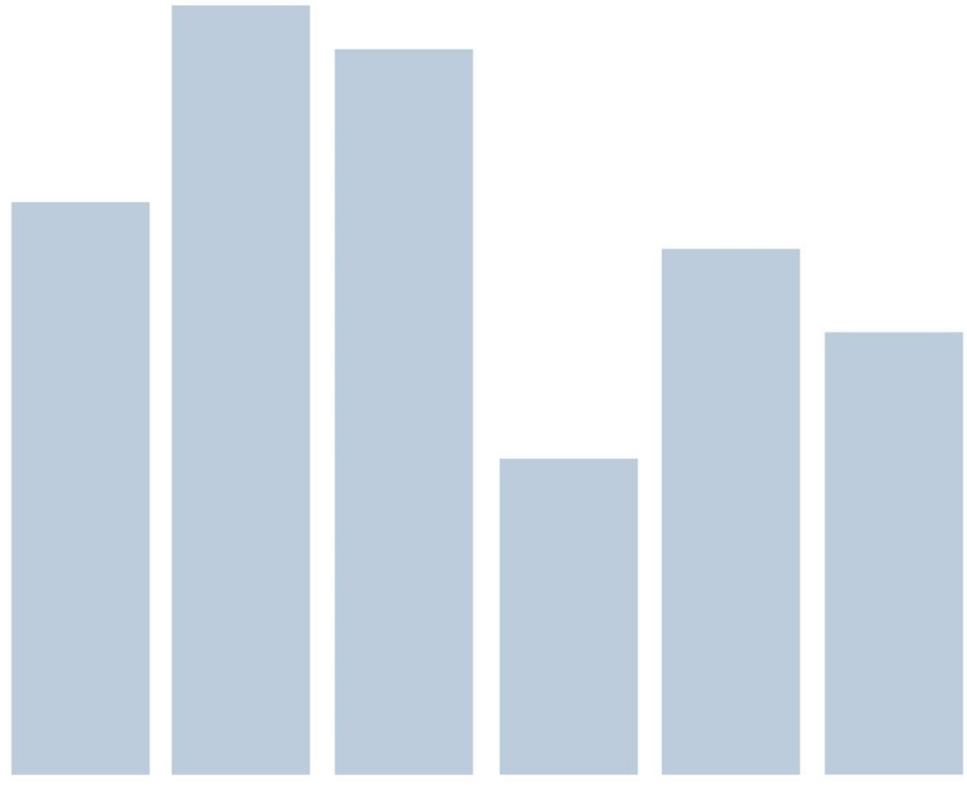

Guidea
kenniscentrum voor
toerisme en horeca

©2017 Guidea - Kenniscentrum voor Toerisme en Horeca vzw
Deze informatie werd met de grootste zorg samengesteld.
Guidea, het Kenniscentrum voor Toerisme en Horeca vzw stelt zich echter niet aansprakelijk voor de juistheid van de aangeboden informatie. In geen geval is Guidea, het Kenniscentrum voor Toerisme en Horeca aansprakelijk voor enige directe of indirecte schade als gevolg van of in verband met de aangeboden informatie uit deze publicatie.

SYNTHESE 3

HOOFDSTUK 1: OUTPUT, INTERMEDIAIR VERBRUIK EN TOEGEVOEGDE WAARDE 7

Overzicht 2015 7
Recente evoluties 7
Output neemt minder snel toe dan voorbije jaren 7
Intermediair verbruik stijgt sterker in volume dan in prijzen 8
Reële toegevoegde waarde daalt 9
Lange termijn evoluties 9
In lopende prijzen 9
In volume 11
Vergelijking sectoren 12
Vergelijking buurlanden 13
Aandeel horeca in de economie 14
België 14
Regio's 15
EU-landen 16
Verdeling toegevoegde waarde 17
Aandeel vennootschappen en zelfstandigen 19

HOOFDSTUK 2: PRIJZEN EN CONSUMPTIE 21

Prijzen 21
Verkoopsprijzen en aankoopprijzen 21
Consumptieprijzen 22
Vergelijking buurlanden 24
Consumptie 26

HOOFSTUK 3: INVESTERINGEN EN KAPITAALGOEDERENVOORRAAD 29

Investeringen 29
Vergelijking sectoren 29
Vergelijking buurlanden 31
Kapitaalgoederenvoorraad 33
Vergelijking sectoren 33
Vergelijking buurlanden 35

HOOFDSTUK 4: WERKGELEGENHEID 37

Gewerkte uren 37
Absoluut aantal 37
Werknemers en zelfstandigen 38
Aandeel in de economie 38
Gewerkte uren per persoon 39

Werknemers 39
Zelfstandigen 40
Vergelijking buurlanden 40
Aandeel werknemers en zelfstandigen 40
Evolutie aantal gewerkte uren 41
Gewerkte uren per persoon 42
Aandeel in totale economie 43
HOOFDSTUK 5: PRODUCTIVITEIT 45
Nominale en reële productiviteit 45
Vergelijking met sectoren 46
Evolutie doorheen de tijd 47
Zelfstandigen vs Vennootschappen 47
Vergelijking buurlanden 48
HOOFDSTUK 6: ARBEIDSKOSTEN 49
Loonkost per uur 49
Loonkost per eenheid product 50
Inkomen zelfstandige 51
HOOFDSTUK 7: MULTIPLICATOREN 53

Synthese

Dit rapport schetst de evolutie van macro-economische indicatoren in de horecasector. Het eerste hoofdstuk bekijkt de aanbodzijde van de horeca, met name haar output, intermediair verbruik en toegevoegde waarde. Het tweede hoofdstuk bekijkt de vraagzijde: de consumptie van horeca door Belgische gezinnen en de evolutie van de prijzen. De andere hoofdstukken behandelen opeenvolgend de investeringen, werkgelegenheid, productiviteit en arbeidskosten in de horeca. Het laatste hoofdstuk bekijkt tenslotte de productie- en tewerkstellingsmultiplicatoren.

Een overzicht van vaak gehanteerde begrippen en hun definities vindt men in de appendix.

Hieronder vatten we de belangrijkste hoofdlijnen van de verschillende hoofdstukken samen.

Hoofdstuk 1: Output, intermediair verbruik, toegevoegde waarde

- De output van de Belgische horeca bereikt 16,4 miljard € in 2015. Dit is een stijging met 2,6% ten opzichte van 2014.
- In volume bevindt de output zich nog steeds onder het pre-crisis niveau van 2008.
- De aankopen bij andere bedrijfstakken (het intermediair verbruik) bedragen ruim 9,4 miljard €. Deze aankopen worden steeds belangrijker.
- Het verschil tussen de output en het intermediair verbruik vertegenwoordigt de toegevoegde waarde. Deze bedraagt 7 miljard € in 2015, een stijging met 2,9% ten opzichte van 2014.
- De reële toegevoegde waarde bevindt zich eind 2015 12% onder het pre-crisis niveau. De horeca presteert zo beduidend slechter dan andere sectoren en de buurlanden.
- De Belgische horeca heeft een aandeel van 1,9% in de economie. Het is hiermee groter dan de metaalindustrie en iets kleiner dan de sector van de informaticadiensten. Van de buurlanden heeft enkel de Franse horeca een groter gewicht in de economie.
- Het belang van horeca voor de regionale economieën neemt sterker toe in Brussel en Wallonië dan in Vlaanderen.
- Zelfstandigen spelen in de horeca een grotere rol in de creatie van toegevoegde waarde dan in andere sectoren. Het belang van vennootschappen neemt evenwel sterk toe.
- De horeca besteedt een groter deel van de toegevoegde waarde aan de beloning van werknemers dan andere sectoren. Het gedeelte winst en inkomen van zelfstandigen (exploitatie-overschot en gemengd inkomen) ligt lager.

Hoofdstuk 2: Prijzen en consumptie

- De verkoopsprijzen stijgen de voorbije 2 jaren sneller dan de aankoopprijzen.
- De consumptieprijzen in de horeca stijgen in 2015 voor het derde jaar op rij sneller dan gemiddeld.
- In vergelijking met de buurlanden stijgen de prijzen sinds 1996 in de Belgische horeca sneller dan in Duitsland en Frankrijk, maar iets minder snel dan in Nederland. Bij de accommodaties is het andersom, daar stijgen de prijzen in België minder snel dan in de buurlanden.
- 6,1% van alle Belgische gezinsbestedingen gaat naar de binnenlandse horeca. Dit is het hoogste percentage sinds 1995 en is vooral het gevolg van stijgende prijzen.
- Nederlandse consumenten spenderen verhoudingsgewijs het meest aan horeca, Duitse het minst. Belgen spenderen het minst aan accommodaties en na de Nederlanders het meest aan reca.

Hoofdstuk 3: Investeringen en kapitaalgoederenvoorraad

- Voor het tweede jaar op rij stijgen de investeringen met ruim 10% in de horeca. Dit is beduidend meer dan gemiddeld.
- De investeringen liggen opnieuw op hetzelfde niveau als voor de crisis van 2009.
- De investeringsgoederen bestaan voornamelijk uit gebouwen en machines en nauwelijks uit ICT. Sinds de crisis heeft de horeca haar investeringen in ICT teruggeschroefd.

Hoofdstuk 4: Werkgelegenheid

- Het aantal gewerkte uren in de horeca stijgt in 2015 met een kleine 5 miljoen uren.
- Deze stijging is volledig toe te schrijven aan de werknemers. De zelfstandigen presteren in 2015 nagenoeg evenveel uren als in 2014.
- Het aantal gewerkte uren per werknemer stijgt tot een recordhoogte van 1.201 uren. Dit blijft minder dan in andere sectoren.
- Horecazelfstandigen presteren meer uren dan in andere sectoren.
- In België spelen zelfstandigen een belangrijkere rol op de arbeidsmarkt dan in de buurlanden.

Hoofdstuk 5: Productiviteit

- De nominale arbeidsproductiviteit neemt nauwelijks toe in 2015. De reële arbeidsproductiviteit daalt tot het laagste niveau sinds 2001.
- De arbeidsproductiviteit ligt in de horeca lager dan in andere sectoren.
- De horeca kent als een van de weinige sectoren een daling van de reële productiviteit.

Hoofdstuk 6: Arbeidskosten

- De arbeidskost van een gewerkt uur is lager dan gemiddeld bij vennootschappen, maar hoger dan gemiddeld bij zelfstandigen.
- In verhouding tot de arbeidsproductiviteit ligt de loonkost hoger in de horeca dan in andere sectoren. Het inkomen van een horecazelfstandige is lager dan gemiddeld.

Hoofdstuk 7: Multiplicatoren

- De horeca heeft één van de hoogste productie- en tewerkstellingsmultiplicatoren.
- Per miljoen euro extra vraag naar horeca neemt de totale productie in de Belgische economie met 2,25 miljoen euro toe en worden er 18,29 nieuwe arbeidsplaatsen gecreëerd.

Hoofdstuk 1: Output, intermediair verbruik en toegevoegde waarde

Overzicht 2015

Tabel 1: Output, intermediair verbruik en toegevoegde waarde, 2015, miljoenen euro's (bedragen excl. BTW)

	2015	In vgl met 2014
Output	16.396	+ 419 *(+2,6%)*
Intermediair verbruik	9.427	+ 225 *(+2,4%)*
Toegevoegde waarde	**6.969**	**+ 194 *(+2,9%)***

Bron: NBB.stat, Guidea

- De output van de Belgische horeca bereikte 16,4 miljard € (excl. BTW) in 2015. Dit is ongeveer 400 miljoen euro meer dan in 2014.
- Om deze output te realiseren wordt voor 9,4 miljard € (excl. BTW) aankopen gedaan bij andere bedrijfstakken (het zogenaamde intermediair verbruik).
- De resterende 7 miljard € weerspiegelt de toegevoegde waarde van de horeca tijdens het productieproces. Deze waarde wordt gebruikt ter vergoeding van de ingezette arbeid en kapitaal.

Recente evoluties

Output neemt minder snel toe dan voorbije jaren

De output vertegenwoordigt de waarde van alle voor de verkoop bestemde goederen (ook de nog niet verkochte) en de ontvangsten voor bewezen diensten. De output omvat dus de gerealiseerde omzet en de voorraad niet verkochte goederen of diensten. De waarde van de output is het bedrag dat een producent daadwerkelijk overhoudt, m.a.w. de verkoopprijs van het goed of dienst exclusief belastingen (BTW en accijnzen).

Grafiek 1: Evolutie output in lopende prijzen en in volume*, jaar-op-jaarverandering, %

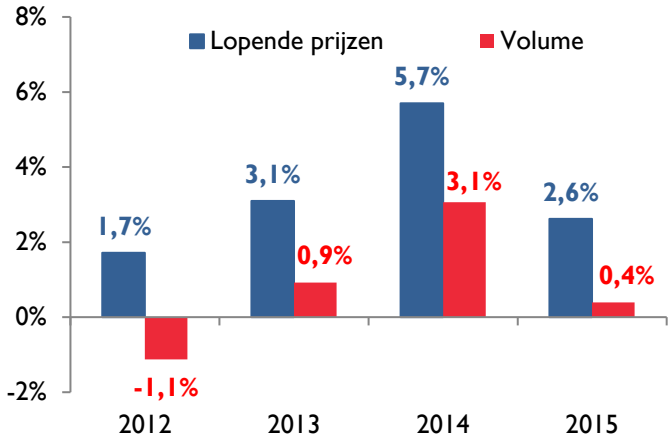

Bron: NBB.stat, Guidea ; *Volume = waardering door de prijzen constant te houden volgens de techniek van de kettingeuro's.

In waarde stijgt de output met 2,6% ten opzichte van vorig jaar. In volume stijgt de output met slechts 0,4%. In beide gevallen is dit het traagste tempo van de voorbije drie jaar.

Intermediair verbruik stijgt sterker in volume dan in prijzen

Het intermediair verbruik vertegenwoordigt alle aankopen bij andere bedrijfstakken. Dit omvat niet enkel de aankopen van grondstoffen zoals voeding en drank, maar ook de verbruikte energie en het beroep dat gedaan wordt op allerlei diensten zoals schoonmaak, boekhouding en communicatie.

Grafiek 2: Evolutie intermediair verbruik in lopende prijzen en in volume*, jaar-op-jaarverandering, %)

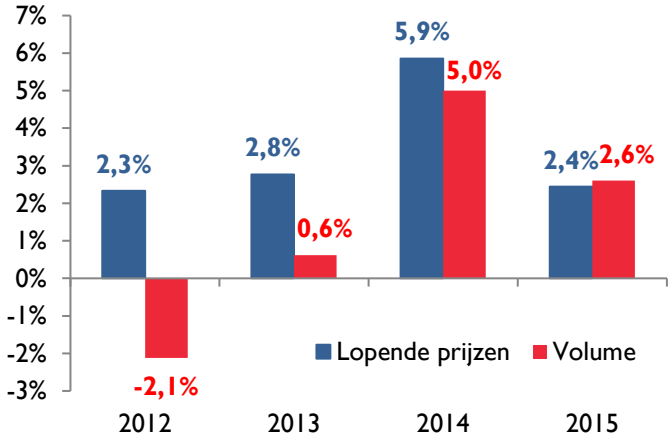

Bron: NBB.stat, Guidea; *Volume = waardering door de prijzen constant te houden volgens de techniek van de kettingeuro's.

In 2015 is het intermediair verbruik met 2,4% gestegen in prijzen en met 2,6% in volume. Het is de eerste keer sinds 1999 dat de aankopen steker stijgen in volume dan in waarde. Dit impliceert dat de aankoopprijzen gedaald zijn (zie ook hoofdstuk 2).

Reële toegevoegde waarde daalt

De toegevoegde waarde is de meerwaarde die een bedrijfstak creëert tijdens het productieproces. Het vertegenwoordigt het verschil in waarde tussen de output (verkoop) en het intermediair verbruik (aankoop). Deze waarde wordt gebruikt ter vergoeding van de ingezette arbeid en kapitaal.

Grafiek 3: Evolutie toegevoegde waarde in lopende prijzen en in volume*, jaar-op-jaarverandering, %

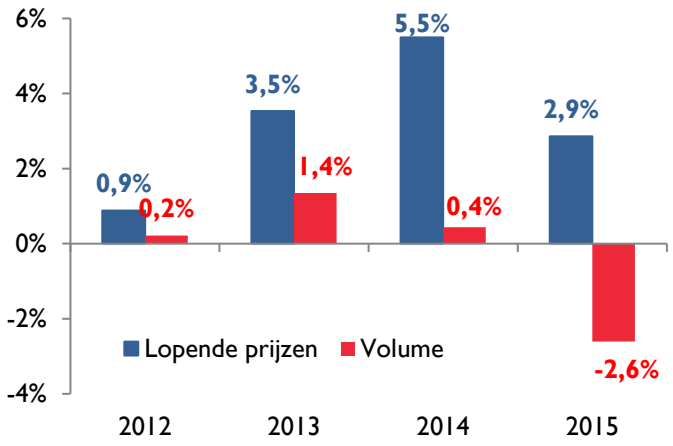

Bron: NBB.stat, Guidea ; *Volume = waardering door de prijzen constant te houden volgens de techniek van de kettingeuro's.

- De toegevoegde waarde neemt met 2,9% toe in waarde, maar daalt 2,6% in volume. Dit komt doordat de output nauwelijks in volume toeneemt, terwijl het intermediair verbruik wel stevig in volume toeneemt. Met andere woorden, hoewel de horeca nauwelijks meer heeft verkocht, heeft ze wel meer inkopen gedaan bij de leveranciers.
- De daling in reële termen van 2,6% in 2015 doet de minimale winsten van de voorbije drie jaren teniet.

Lange termijn evoluties

In lopende prijzen

Onderstaande figuur geeft de evolutie weer van de output, het intermediair verbruik en de toegevoegde waarde in lopende prijzen. Dit in de vorm van een index waarbij 1995 gelijkgesteld werd aan 100.

Grafiek 4: Evolutie van output, intermediair verbruik en toegevoegde waarde horeca in lopende prijzen (Index, 1995 = 100)

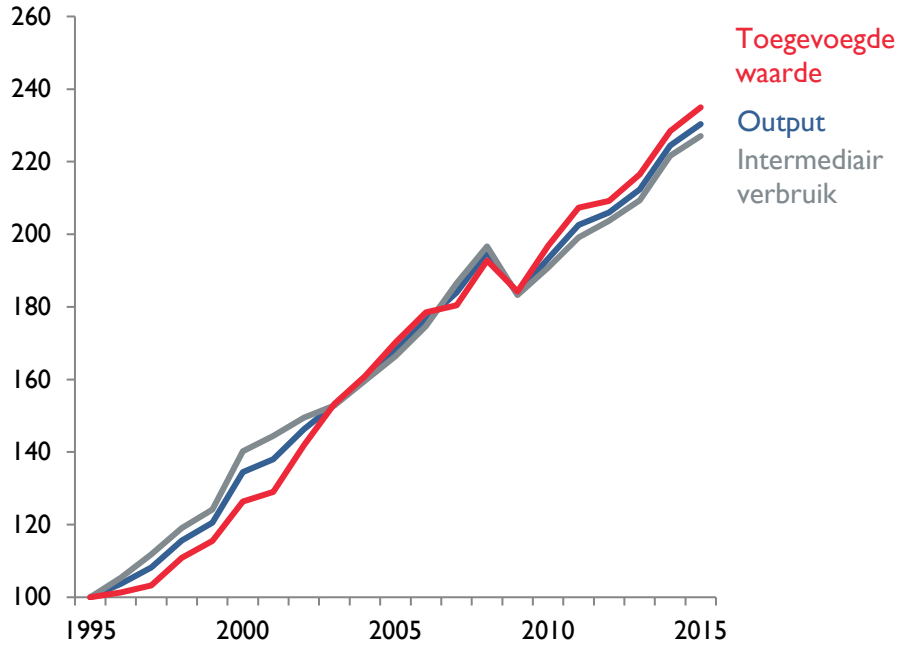

Bron: NBB.stat, Guidea

- De globale evoluties van de output, intermediair verbruik en toegevoegde waarde gewaardeerd in lopende prijzen zijn gelijklopend tussen 1995 en 2015.
- Sinds de crisis van 2009 stijgt de toegevoegde waarde in lopende prijzen iets sneller dan de rest. Dit komt voornamelijk doordat de verkoopsprijzen (output) sneller toenemen dan de aankoopprijzen (intermediair verbruik). Zie ook hoofdstuk 2.

In volume

Onderstaande figuur geeft de evolutie weer van de output, het intermediair verbruik en de toegevoegde waarde in volume. Dit in de vorm van een index waarbij 1995 gelijkgesteld werd aan 100.

Grafiek 5: Evolutie van output, intermediair verbruik en toegevoegde waarde horeca in volume (Index, 1995 = 100)

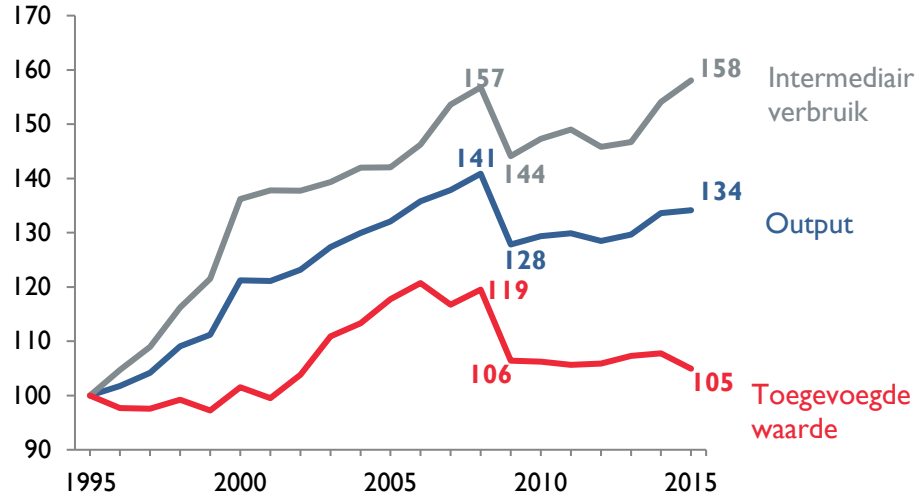

Bron: NBB.stat, Guidea

- Het intermediair verbruik is in volume sterker toegenomen dan de output en de toegevoegde waarde. Dit betekent dat de aankopen een steeds grotere rol spelen tijdens het productieproces.
- De output is sinds 1995 met 34% toegenomen, de toegevoegde waarde met slechts 5%. Dit laatste is een gevolg van het steeds groter beroep dat horeca doet op haar leveranciers.
- In nasleep van de crisis in 2009 daalde zowel het intermediair verbruik, de output als de toegevoegde waarde sterk (met 13 punten op de index).
- De output evenaart in 2015 nog steeds niet het pre-crisis niveau van 2008. Het intermediair verbruik ligt wel opnieuw op het niveau van vóór de crisis. De toegevoegde waarde heeft nog geen herstel gekend sinds de crisis.

Vergelijking sectoren

Volgende figuur geeft de evolutie van de reële toegevoegde waarde in de horeca en andere sectoren sinds 2008.

Grafiek 6: Evolutie reële toegevoegde waarde, index, 2008 = 100

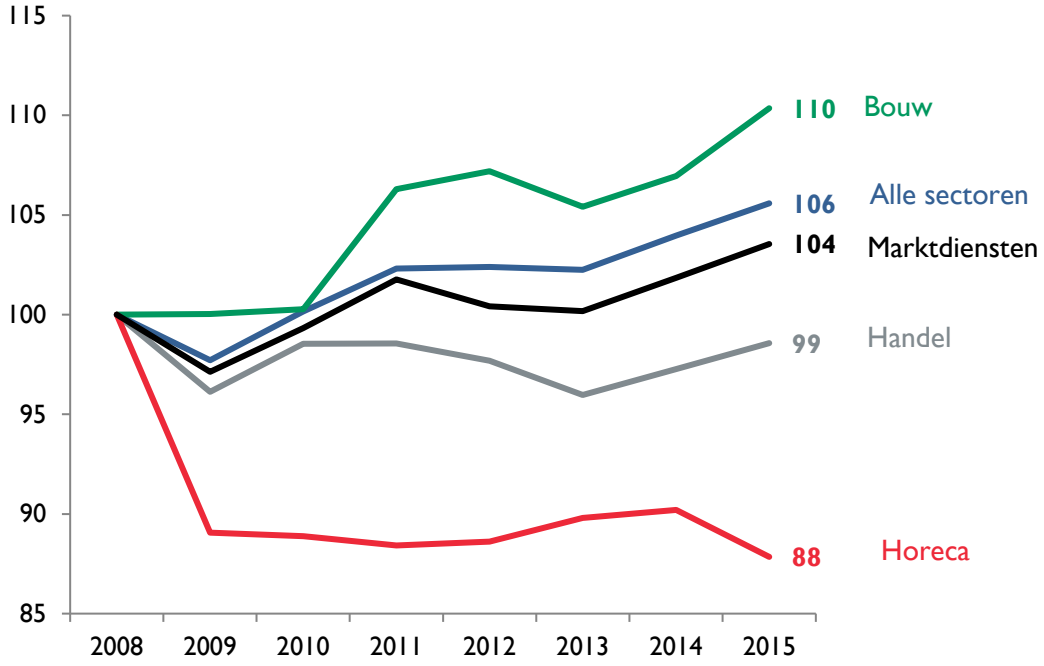

Bron: NBB.stat, Guidea

- Anno 2015 ligt de reële toegevoegde waarde in de horeca 12% onder het pre-crisis niveau van 2008. De horeca presteert hiermee beduidend slechter dan de andere beschouwde sectoren.
- De meeste sectoren hebben de terugval van de crisis reeds gecompenseerd. Over alle sectoren heen bevindt de reële toegevoegde waarde zich anno 2015 6% hoger dan 2008. Voor de marktdiensten is dit gemiddeld 4% voor de bouw zelfs 10%. In de handel ligt de reële toegevoegde waarde nog 1% onder het pre-crisis niveau.
- De horeca is één van de weinige sectoren die in 2015 een daling kent van de reële toegevoegde waarde.

Vergelijking buurlanden

Volgende figuur geeft de evolutie weer van de reële toegevoegde waarde van de horeca in België en de buurlanden. 2008 werd hierbij gelijkgesteld aan 100.

Grafiek 7: Evolutie reële toegevoegde waarde in horeca, België en buurlanden, index, 2008 = 100

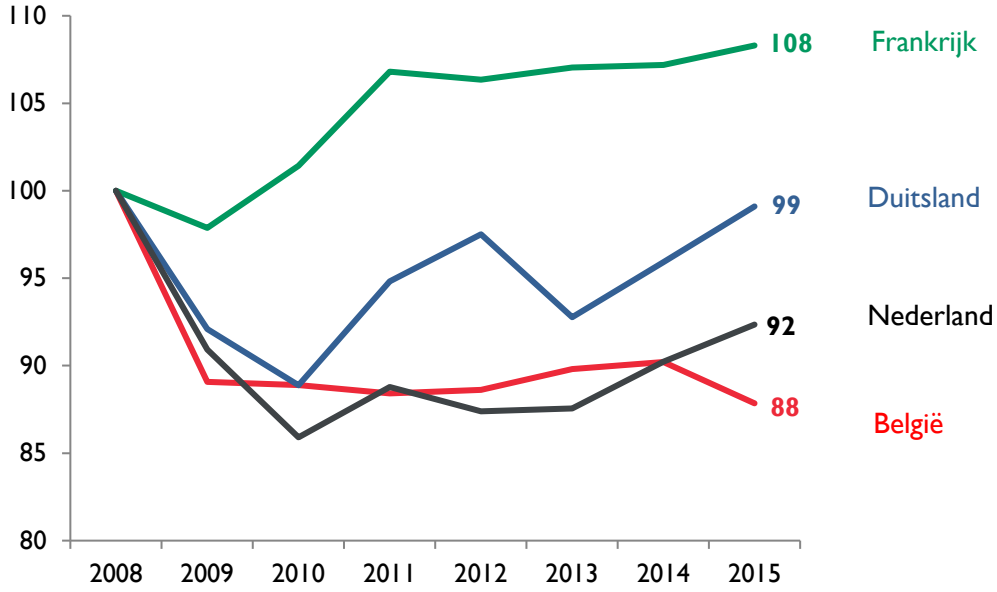

Bron: Eurostat, Guidea

- Ook in vergelijking met de buurlanden is de Belgische horeca de enige die een daling kent van de reële toegevoegde waarde in 2015.
- Nederland en Duitsland kenden initieel een gelijkaardige evolutie als in België, maar presteren anno 2015 beter dan België.
- In Duitsland ligt het niveau van de toegevoegde waarde slechts 1% onder het pre-crisis niveau. In Nederland nog 8%.
- Frankrijk is het enige land waar de reële toegevoegde waarde hoger ligt dan vóór de crisis.

Aandeel horeca in de economie

België

Grafiek 8: Aandeel bedrijfstakken in totale toegevoegde waarde (%), 2015

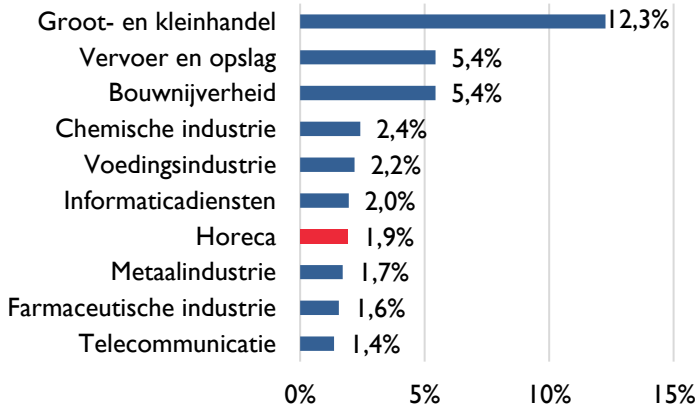

Bron: NBB.stat, Guidea

- De horeca heeft een aandeel van 1,9% in de toegevoegde waarde van de Belgische economie.
- Het is daarmee bijna even groot als de bedrijfstak informaticadiensten, iets kleiner dan de voedingsindustrie en groter dan de farmaceutische en metaalindustrie.
- De groot- en kleinhandel hebben een gezamenlijk aandeel van 12,3% in de economie, de bouwnijverheid 5,4%.

Grafiek 9: Aandeel horeca in de totale toegevoegde waarde, in prijzen en in volume, %

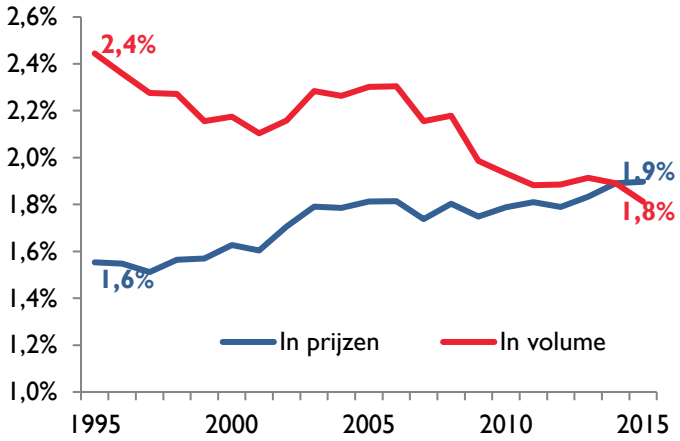

Bron: NBB.stat, Guidea

- Doorheen de tijd is het aandeel van de horeca in de Belgische economie, gemeten in lopende prijzen, toegenomen. Vóór 2000 bevindt het aandeel zich onder de 1,6%. In 2015 bedraagt het aandeel 1,9%, even hoog als in 2014.

- Het stijgend aandeel van de horeca in de Belgische economie is vooral een gevolg is van prijsevoluties. Naar volume gemeten is het aandeel van de horeca in de Belgische economie echter gedaald van 2,3% in 1995 tot 1,8% in 2015.

Regio's

Het Vlaams Gewest creëert 57% van de toegevoegde waarde, Het Brussels hoofdstedelijk Gewest 22% en het Waals Gewest 20%.

Grafiek 10: Aandeel van de gewesten in de TGW van horeca, %, 2015

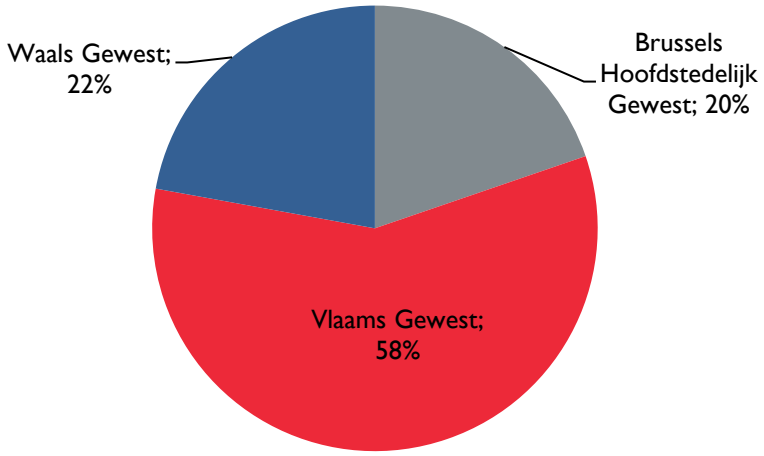

Bron: NBB.stat, Guidea

In onderstaande figuur bekijken we het aandeel van de horeca in de totale toegevoegde waarde per gewest.

Grafiek 11: Aandeel horeca in regionale toegevoegde waarde (%)

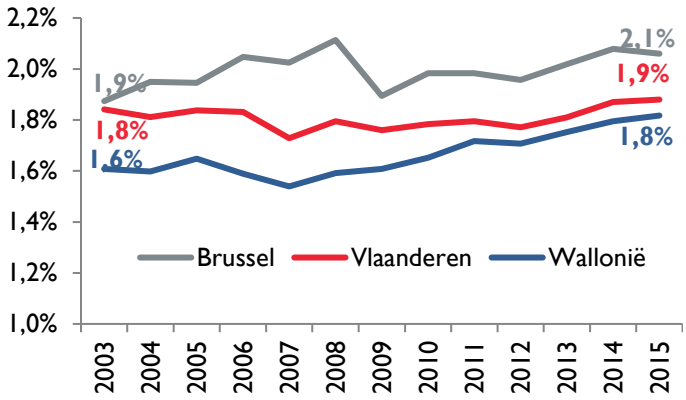

Bron: NBB.stat, Guidea

- In Brussel is de horeca voor de regionale economie iets belangrijker dan in Vlaanderen en Wallonië. In 2015 heeft de horeca een aandeel van 2,1% in Brussel, in vergelijking met 1,9% in Vlaanderen en 1,8% in Wallonië.
- In elk Gewest is het aandeel van de horeca in de regionale toegevoegde waarde gestegen tussen 2003 en 2015. De toename was het sterkst in Brussel en Wallonië met 0,2 procentpunten. Vlaanderen kende de kleinste stijging met 0,1 procentpunt.

EU-landen

Grafiek 12: Aandeel horeca in de toegevoegde waarde, Europese landen, %, 2015

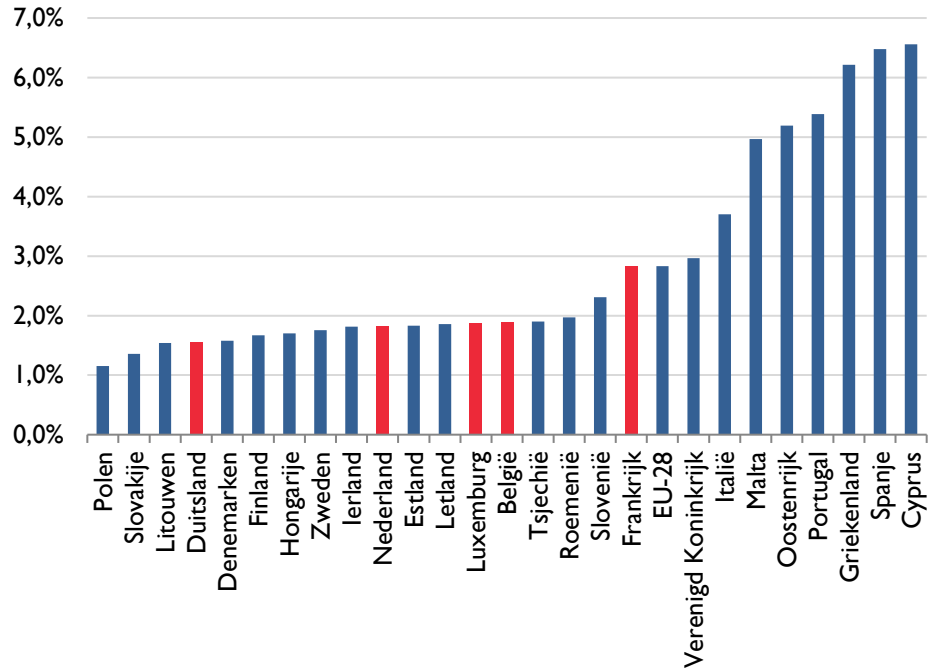

Bron: Eurostat, Guidea

- Het belang van de horeca voor een economie, varieert sterk van land tot land. In landen zoals Griekenland, Spanje en Cyprus genereert de horeca ruim 6% van de toegevoegde waarde. In landen zoals Polen en Slowakije bedraagt dit aandeel iets meer dan 1%.
- In vergelijking met de buurlanden is het belang van horeca in België iets hoger dan in Duitsland en Nederland, lager dan in Frankrijk en nagenoeg even hoog als in Luxemburg.

Verdeling toegevoegde waarde

De creatie van toegevoegde waarde gebeurt door de inzet van arbeid en kapitaal. Een deel van de toegevoegde waarde wordt dan ook verdeeld over de beloning van werknemers en het verbruik van vaste activa (afschrijvingen). Een ander deel vormt het exploitatie-overschot (winst) en gemengd inkomen (zelfstandigeninkomen). Het residuele deel is het verschil tussen niet-productgebonden belastingen en subsidies (dit omvat enerzijds onroerende voorheffing en anderzijds loonsubsidies).

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de verdeling voor de horeca als geheel. Hierbij worden vennootschappen en zelfstandigen samen genomen.

Tabel 2: Verdeling van de toegevoegde waarde in de horeca, 2015

	Miljoenen euro's	%
Beloning werknemers	3.944,5	57%
Exploitatie-overschot en gemengd inkomen	1.778.4	26%
Verbruik vaste activa	1.170,6	17%
Niet-productgebonden belastingen min subsidies	75	1%
Toegevoegde waarde	**6.761,1**	**100%**

Bron: NBB.stat, Guidea

- 57% van de toegevoegde waarde gaat naar de beloning van werknemers, 17% naar het verbruik van vaste activa, 26% is exploitatie-overschot en gemengd inkomen en 1% belastingen.

Onderstaande figuur vergelijkt de horeca met andere sectoren. De vergelijking wordt echter gehinderd doordat vennootschappen en zelfstandigen samen worden genomen. Doordat zelfstandigen relatief belangrijker zijn voor de horeca (inzake toegevoegde waarde en arbeidsvolume), verwacht men enerzijds een kleiner dan gemiddeld aandeel van de beloning werknemers en anderzijds een groter dan gemiddeld aandeel van het exploitatie-overschot en gemengd inkomen. Dit is zo als men de horeca vergelijkt met het gemiddelde van alle sectoren, maar niet als men de horeca vergelijkt met de bouwnijverheid, handel en marktdiensten.

Grafiek 13: Verdeling van toegevoegde waarde (%), horeca en sectoren, 2015

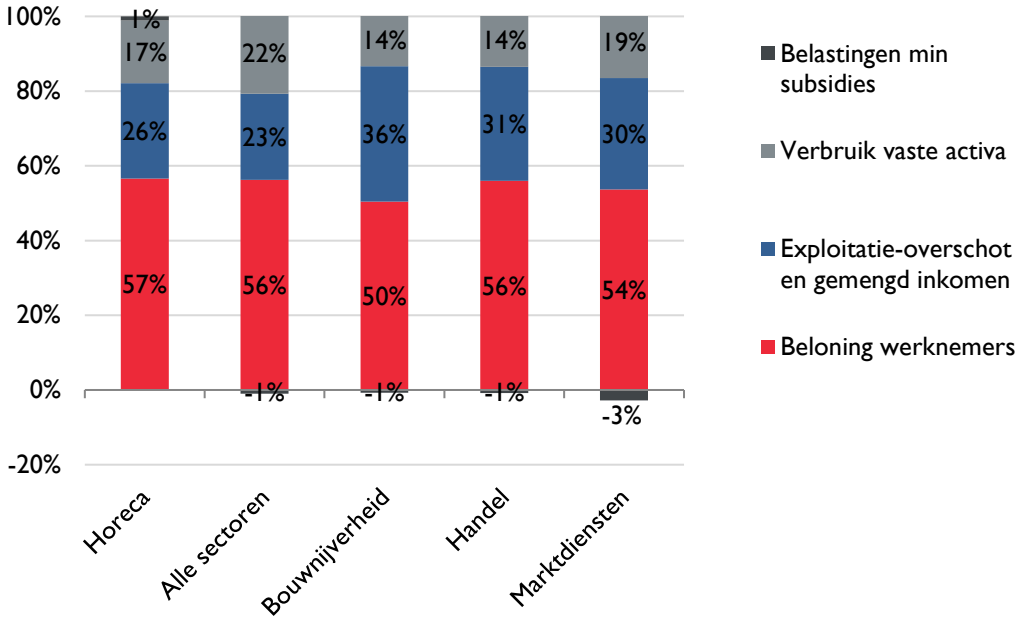

Bron: NBB.stat, Guidea

- In vergelijking met andere sectoren besteedt de horeca een hoger percentage van de toegevoegde waarde aan de beloning werknemers. Het aandeel lonen bedraagt 57% in de horeca in vergelijking met 50% in de bouwnijverheid, 54% in de marktdiensten en 56% in de handel en gemiddeld over alle sectoren.
- In de horeca gaat een lager percentage van de toegevoegde waarde naar het exploitatie-overschot en gemengd inkomen (winst en zelfstandigeninkomen). Het aandeel bedraagt 26% in de horeca in vergelijking met 36% in de bouw, 31% in de handel en 30% de marktdiensten. Gemiddeld over alle sectoren heen ligt het percentage echter lager, namelijk op 23%.
- Het aandeel 'verbruik van vaste activa' (afschrijvingen op investeringsgoederen) is lager dan gemiddeld maar hoger dan in de bouwnijverheid en de handel.
- Het saldo van niet-productgebonden belastingen minus subsidies (voornamelijk onroerende voorheffing en loonsubsidies) is licht positief in de horeca, terwijl dit licht negatief is bij de andere sectoren.

Aandeel vennootschappen en zelfstandigen

We bekijken het aandeel dat vennootschappen en zelfstandigen (of huishoudens) hebben in de creatie van de toegevoegde waarde. Horeca is bij uitstek een sector waarin veel zelfstandigen actief zijn. Dit blijkt ook uit onderstaande figuur.

Grafiek 14: Aandeel vennootschappen en huishoudens in toegevoegde waarde, 2015, %

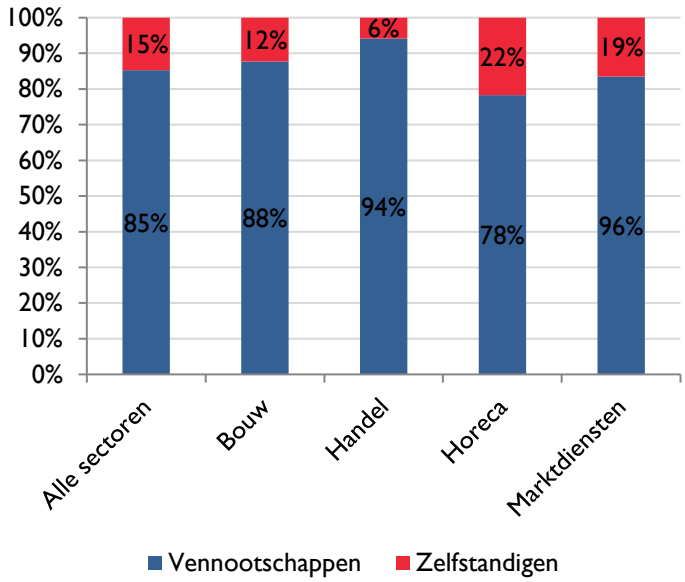

Bron: NBB.stat, Guidea

- In de horeca wordt 78% van de toegevoegde waarde gecreëerd door vennootschappen, het resterende 22% door zelfstandigen.
- In vergelijking met andere sectoren hebben de zelfstandigen in de horeca een groter aandeel in de creatie van toegevoegde waarde. Dit laatste varieert van 6% in de (groot- en klein) handel, 12% in de bouwnijverheid, 15% over alle sectoren heen en 19% in de marktdiensten.

Volgende figuur bekijkt het aandeel van vennootschappen in de toegevoegde waarde doorheen de tijd. In alle beschouwde sectoren zien we een toename, maar dit is nergens zo fors als in de horeca.

Grafiek 15: Aandeel van vennootschappen in TGW (nominaal)

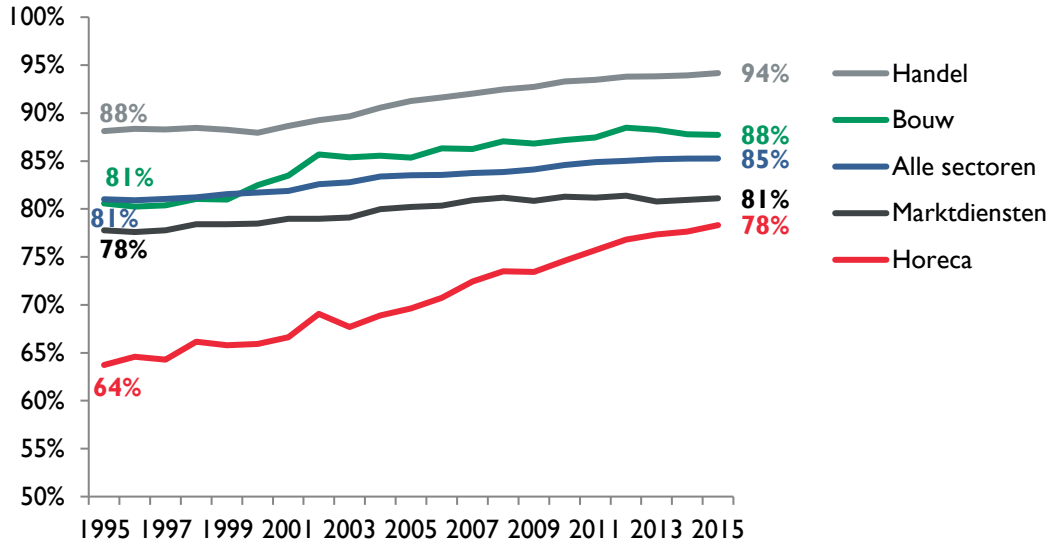

Bron: NBB.stat, Guidea

- Vennootschappen creëerden in 1995 64% van alle toegevoegde waarde in de horeca, in 2015 is dit gestegen tot 78%, een stijging met 14 procentpunten. In de bouwnijverheid bedroeg de stijging 7 procentpunten, in de handel 6 en in de marktdiensten 3 procentpunten.
- De horeca benadert in 2015 het gemiddelde van de marktdiensten.

Hoofdstuk 2: Prijzen en consumptie

In dit hoofdstuk bekijken we allereerst de evolutie van prijzen in de horeca en vervolgens die van de consumptieve bestedingen in de horeca.

Bij de analyse van de prijzen baseren we ons enerzijds op de deflator van de output en het intermediaire verbruik en anderzijds op de consumptieprijsindex. Het eerste bekijkt de prijzen vanuit het standpunt van de producent, het tweede vanuit het standpunt van de consument.

Prijzen

Verkoopsprijzen en aankoopprijzen

Onderstaande grafiek geeft de prijsevolutie weer van de output en het intermediair verbruik. Deze prijsevolutie is gemeten volgens de techniek van de deflator. De deflator van de output geeft de gemiddelde prijsevolutie weer van alle geproduceerde goederen en diensten ("verkoopsprijzen"). De deflator van het intermediair verbruik geeft de de gemiddelde prijsevolutie van alle aangekochte goederen en diensten ("aankoopprijzen").

Grafiek 16: Deflator output en intermediair verbruik (%JoJ)

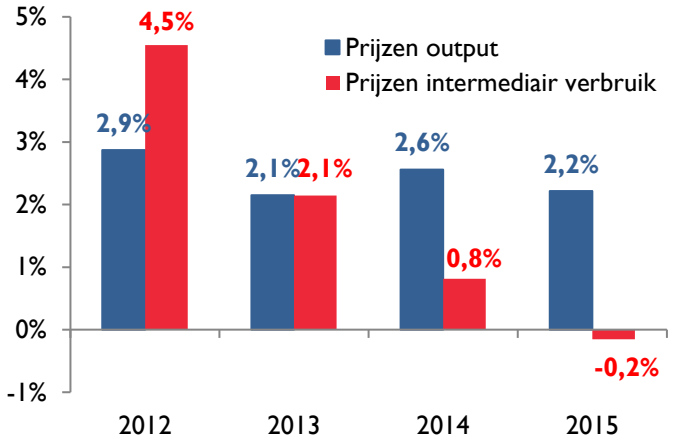

Bron: NBB.stat, Guidea

- De verkoopsprijzen vertonen een relatief stabiele evolutie. In 2015 zijn ze met 2,2% gestegen, in vergelijking met 2,6% het jaar voordien.
- De aankoopprijzen zijn in 2015 lichtjes gedaald. Dit is een verderzetting van de vertraagde prijsevolutie van de voorbije twee jaar.
- Het is het tweede jaar op rij dat de verkoopsprijzen sterker stijgen dan de aankoopprijzen. In 2013 was er nog een gelijke evolutie terwijl in 2012 de aankoopprijzen sneller stegen dan de verkoopsprijzen.

Consumptieprijzen

Hier baseren we ons op de nationale consumptieprijsindex. Deze economische indicator meet de prijsontwikkeling van een korf door gezinnen aangekochte goederen en diensten die representatief zijn voor hun verbruiksgewoonten (FOD Economie)[1].

Grafiek 17: Inflatie alle consumptieprijzen en horeca (%)

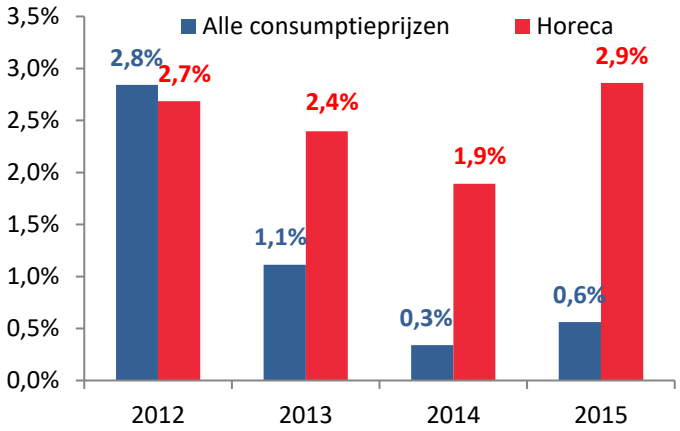

Bron: NBB.stat, Guidea

- De horecaprijzen stegen 2,9% in 2015, in vergelijking met 0,6% voor alle consumptieartikelen.
- Voor het derde jaar op rij ligt de horeca-inflatie beduidend hoger dan de algemene inflatie.
- De horeca-inflatie ligt hoger dan de voorgaande jaren. 2,9% is het hoogste groeitempo sinds 2009 (niet op de grafiek).

Onderstaande figuren geven meer detail over de horeca-inflatie.

Grafiek 18: Prijsevolutie ho en reca (%)

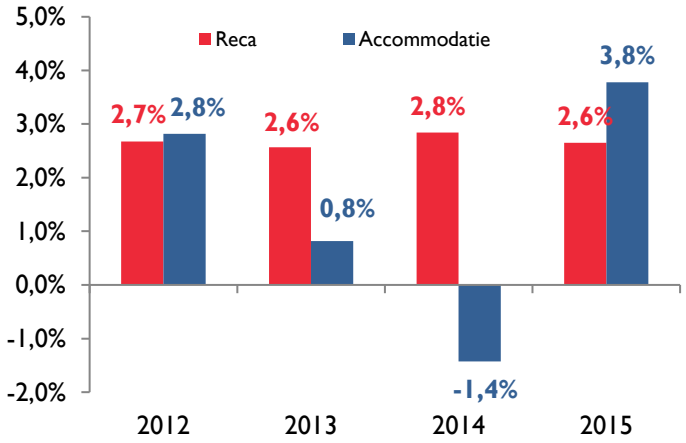

Bron: NBB.stat, Guidea

[1] Een gedetailleerd overzicht van de producten die opgenomen werden in de index, is hier te raadplegen.

- Een opsplitsing van de inflatie naar ho en reca toont ons een stijging van de prijzen met 2,6% in de eet- en drinkgelegenheden en een stijging van de prijzen met 3,8% in de accommodaties.
- Doorheen de tijd vertoont de reca-inflatie een relatief stabiel verloop, terwijl de ho-inflatie fluctueert. De versnelling van de horeca-inflatie in 2015 is dan ook toe te schrijven aan de prijsevolutie in de accommodaties.

Grafiek 19: Prijsevolutie 2015 (%), alle categorieën

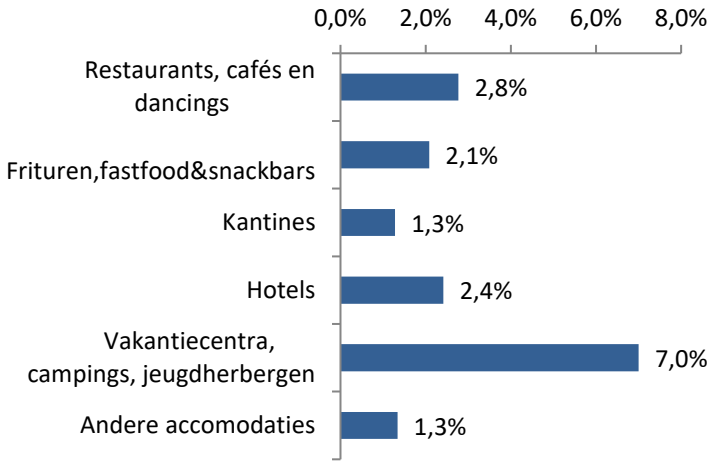

Bron: NBB.stat, Guidea

- De stijging van de prijzen in de accommodaties is in belangrijke mate toe te schrijven aan de 7% stijging bij de vakantiecentra, campings en jeugdherbergen. De prijzen van hotels stegen met 2,4% in 2014.
- De prijsevolutie van de verschillende reca-categorieën liggen in elkaars buurt.

Vergelijking buurlanden

Onderstaande figuur bekijkt de prijsevolutie (consumptieprijzen) in de horeca in België en de voornaamste buurlanden vanuit een lange termijn perspectief. 1996 werd gelijkgesteld aan 100.

Grafiek 20: Prijsevolutie horeca in België en de voornaamste buurlanden (index 1996 = 100)

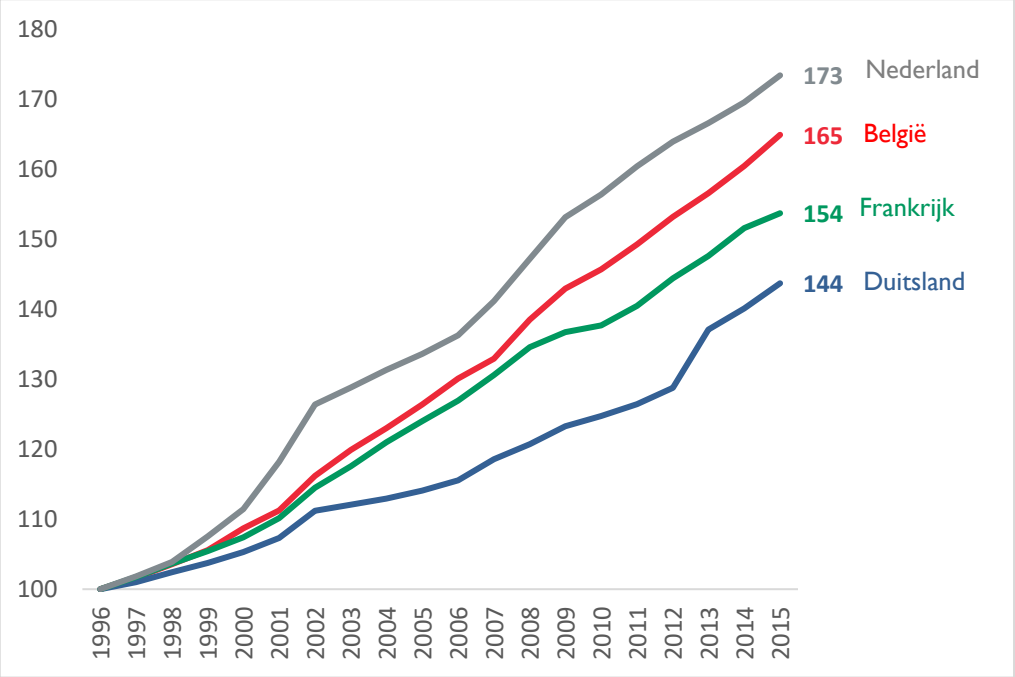

Bron: Eurostat, Guidea

- Nederland heeft tussen 1996 en 2015 de grootste prijsstijgingen gekend in de horeca, namelijk met 73%. Vooral tussen 2000 en 2002 en tussen 2006 en 2009 zijn de prijzen fel gestegen.
- België kent van de buurlanden de tweede grootste prijsstijging in de horeca, namelijk 65% tussen 1996 en 2015. Deze prijsevolutie verloopt relatief gelijkmatig doorheen de tijd.
- Frankrijk heeft in dezelfde periode de prijzen opgetrokken met 54%. Tot en met 2007 liep dit gelijktijdig met België. Sindsdien verloopt de prijsevolutie in de Franse horeca gematigder.
- Duitsland heeft de kleinste prijsstijging gekend, namelijk 44%. Sinds 2013 is er evenwel sprake van een versnelling.

Deze percentages zijn deels beïnvloed door wijzigingen in BTW en accijnzen:

- In Nederland werd het algemene btw-tarief in oktober 2012 verhoogd van 19% tot 21%.
- In België werd de btw op maaltijden in restaurants in januari 2010 verlaagd van 21% tot 12%.
- In Frankrijk werd het btw-tarief voor commerciële eetgelegenheden in juli 2009 verlaagd van 19,6% naar 5,5% (uitgezonderd alcoholische dranken). Dit btw-tarief werd op 1 januari 2012 opnieuw opgetrokken tot 7% en op 1 januari 2014 tot 10%.

(Bron: FOD Economie, 2016)

Bovenstaande vaststelling geldt in het bijzonder voor de prijsontwikkeling in de eet- en drinkgelegenheden, maar niet voor de accommodaties. Tussen 1996 en 2015 zijn de prijzen in de Belgische accommodaties minder snel gestegen dan in de buurlanden. Dit blijkt uit onderstaande figuur.

Grafiek 21: Prijsevolutie accommodaties in België en de voornaamste buurlanden (index 1996 = 100)

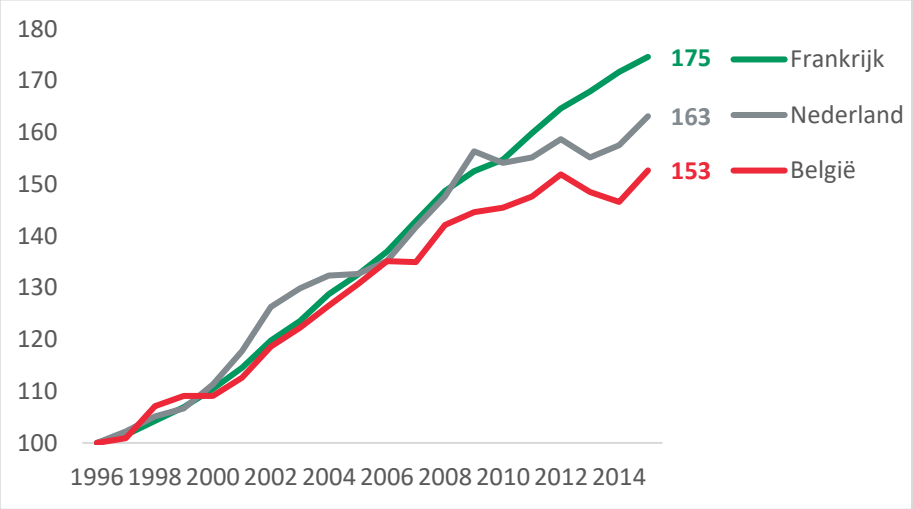

Bron: Eurostat, Guidea

- Tussen 1996 en 2015 zijn de prijzen van accommodaties met 53% gestegen in België in vergelijking met 63% in Nederland en 75% in Frankrijk.
- Tussen 2012 en 2014 daalden de prijzen van accommodaties in België. In 2015 stegen de hotelprijzen opnieuw en bereikten hun hoogste niveau ooit.
- Duitsland werd niet opgenomen in de figuur doordat haar prijsindex een methodologische verandering heeft ondergaan in 2013

Consumptie

In 2015 bedroeg de binnenlandse horeca consumptie door Belgische gezinnen ruim 12,5 miljard €. Dit vertegenwoordigt 76% van de totale horeca-productie. Het resterende 24% wordt afgenomen door bedrijven en buitenlandse consumenten[2].

Onderstaande grafiek geeft het verloop van het aandeel horeca in de totale binnenlandse uitgaven van Belgische gezinnen.

Grafiek 22: Aandeel horeca in totale consumptie-uitgaven (binnenlands), %

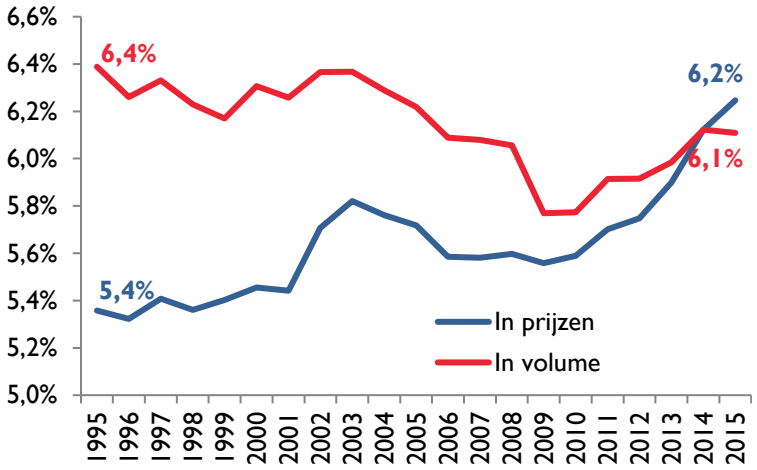

Bron: NBB.stat, Guidea

- Consumenten besteden steeds meer aan horeca. Het aandeel horeca in de totale uitgaven van de consument bereikt in 2015 haar hoogste niveau sinds 1995. Van alle 100 euro die een consument in België besteedt, gaat 6,2 euro naar horeca. In 1995 was dit nog 5,4€.
- De meeruitgaven aan horeca zijn in de eerste plaats een gevolg van prijsevoluties. Naar volume gemeten is het aandeel horeca in de totale uitgaven iets lager dan in 1995.
- Sinds 2011 stijgt ook het volume aan horecabestedingen. In 2015 wordt naar volume opnieuw even veel besteed als in 2008, het jaar vóór de economische crisis.

In **vergelijking met de buurlanden** besteden Belgische consumenten een kleiner aandeel van hun budget aan horeca dan Nederlanders en Fransen, maar meer dan Duitse consumenten. Van elke 100 euro die Nederlandse consumenten spenderen, vloeit 7,8€ naar de horeca. In Frankrijk is dit 6,8€ en in Duitsland is dit beperkt tot 5,4€. Uit onderstaande figuur blijkt ook dat de bestedingen aan horeca in elk buurland in recente jaren is toegenomen.

[2] Zie ook Guidea, 2015, Economisch belang van horeca.

Grafiek 23: Aandeel horeca in totale consumptie-uitgaven in België en voornaamste buurlanden, %

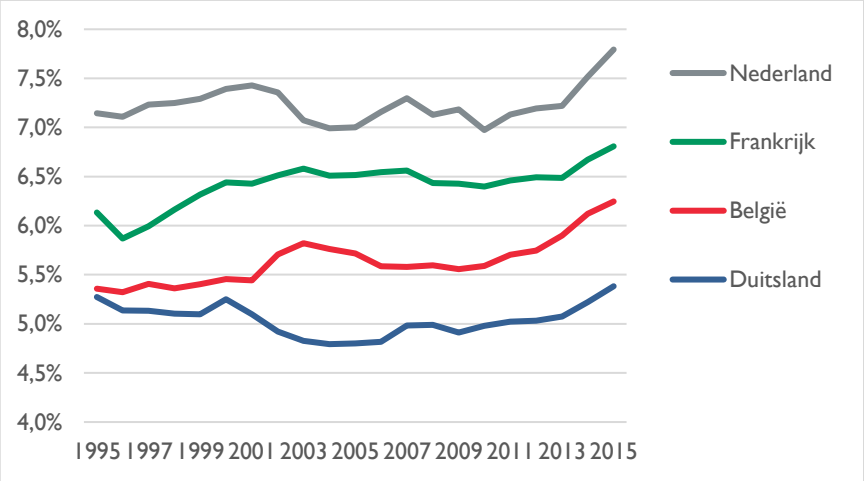

Bron: Eurostat, Guidea

Indien we opsplitsen naar bestedingen aan reca en accommodaties, dan spenderen Belgische consumenten verhoudingsgewijs het minst aan accommodaties en na de Nederlanders het meest aan reca.

Tabel 3: Aandeel horeca in totale consumptie-uitgaven (%) in 2015 in België en de voornaamste buurlanden (%)

	Horeca	Ho	Reca
België	6,2	5,6	0,7
Duitsland	5,4	4,3	1,0
Frankrijk	6,8	5,3	1,5
Nederland	7,8	6,3	1,5

Bron: Eurostat, Guidea

Hoofstuk 3: Investeringen en kapitaalgoederenvoorraad

In dit hoofdstuk gaan we de evolutie na van de jaarlijkse investeringen in de horeca en hoe de kapitaalgoederenvoorraad is samengesteld.

Investeringen

Vergelijking sectoren

Evolutie

Grafiek 24: Investeringen in vaste activa in volume, 2014 en 2015, %JoJ

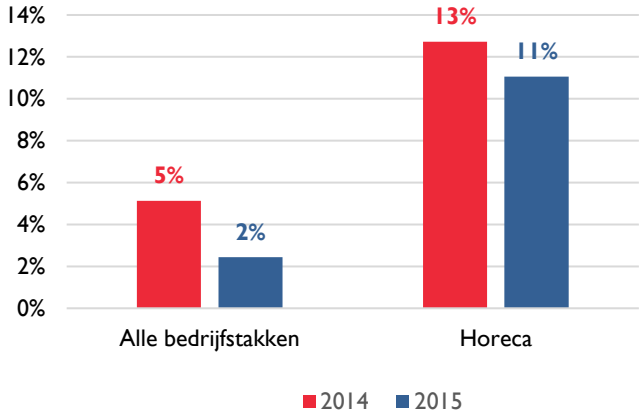

Bron: NBB.stat, Guidea

- In 2014 en 2015 nemen de investeringen (in volume) in de horeca sterk toe. Voor het tweede jaar op rij stijgen ze met ruim 10%. Dit is beduidend sneller dan gemiddeld over alle bedrijfstakken heen.

Onderstaande figuur geeft de evolutie van de reële investeringen weer in de vorm van een index waarbij 1995 gelijk werd gesteld aan 100.

Grafiek 25: Investeringen in vaste activa in volume (bruto, index 1995 = 100)

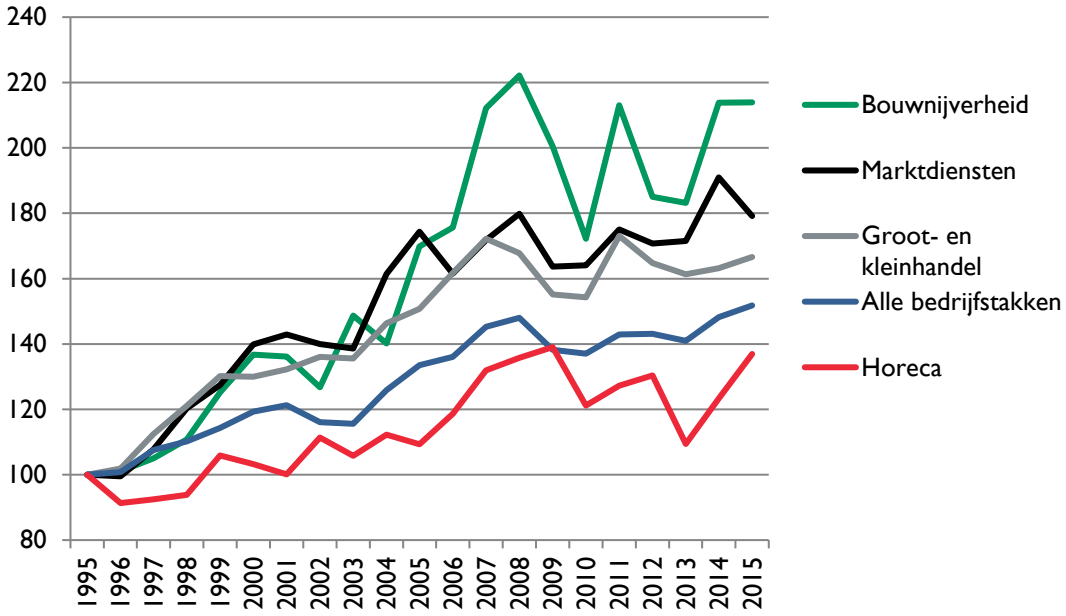

Bron: NBB.stat, Guidea

- Over de lange termijn bekeken, zijn de investeringen in de horeca minder snel toegenomen als in andere sectoren. Tussen 1995 en 2015 zijn ze met een kleine 40% gestegen in de horeca. Over alle sectoren heen bedraagt de stijging 52%. In de handel en bouwnijverheid bedraagt de stijging 67% en 113% respectievelijk. Voor de marktdiensten is dit 79%.
- De investeringen in de horeca liggen in 2015 op hetzelfde niveau als van 2008, het jaar vóór de start van de economische crisis, Ook in de andere sectoren is dit grosso modo zo. De investeringen in de bouwnijverheid liggen anno 2015 evenwel iets lager als in 2008.
- Sinds 2014 stijgen de investeringen in de meeste sectoren. In de horeca en de bouwnijverheid is de toename het sterkst.

Investeringsintensiteit

De investeringsintensiteit zet de omvang van de investeringen af tegen de omvang van de toegevoegde waarde (of de grootte van de sector). Deze bedraagt 17% in de horeca wat gelijkaardig is met de bouw en hoger dan de handel. Het gemiddelde van alle sectoren en ook de marktdiensten ligt hoger op 26% en 20% respectievelijk.

Grafiek 26: Investeringsintensiteit (reële investeringen als % reële TGW), %, 2015

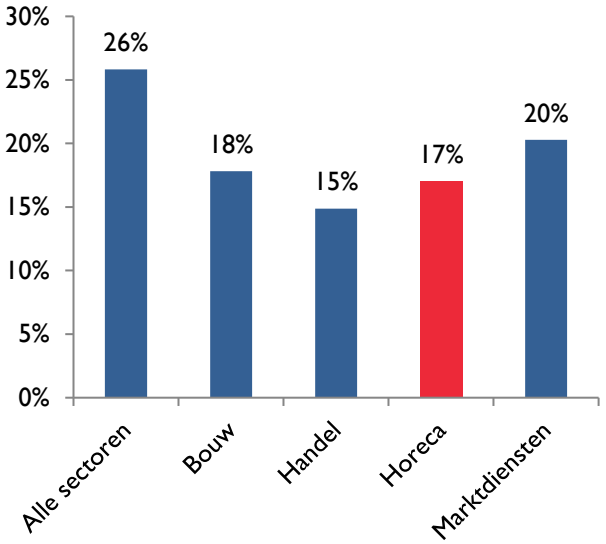

Bron: NBB.stat, Guidea

Vergelijking buurlanden

Evolutie

Grafiek 27: Investeringen in vaste activa (bruto), in volume, index (1995 = 100)

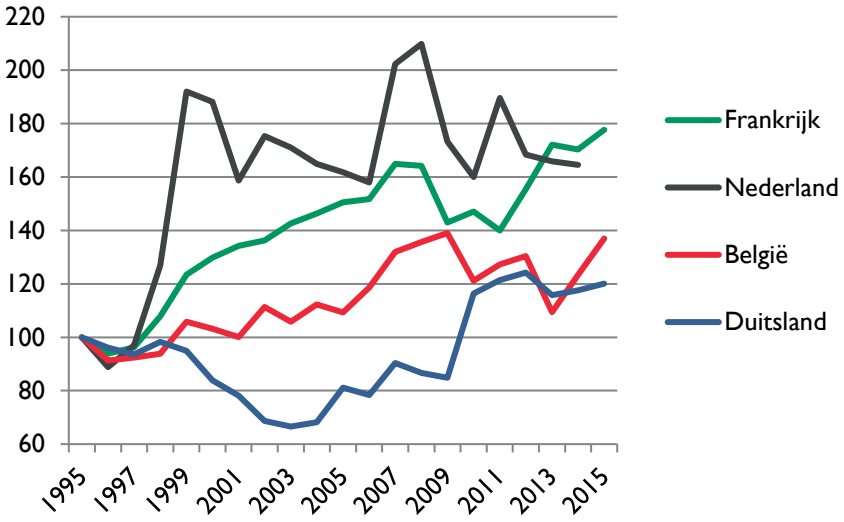

Bron: Eurostat, Guidea

- In vergelijking met de buurlanden heeft de Belgische horeca in de laatste twee jaren haar investeringen meer opgetrokken dan in de buurlanden.
- Vanuit lange termijn perspectief, de periode tussen 1995 en 2015, heeft België meer geïnvesteerd dan Duitsland, maar minder dan Frankrijk en Nederland. Duitsland kende tot 2003 een daling van het investeringsniveau, gevolgd door een heropleving. In Nederland is het investeringsniveau vooral verhoogd in 1998 en 1999, waarna het relatief

stabiel bleef. Frankrijk kent net als België een meer gelijkmatig verspreide toename van de investeringen.

- In Duitsland en Frankrijk ligt het investeringsniveau anno 2015 hoger dan het pre-crisis niveau van 2008. In België ligt dit even hoog, in Nederland lager.

Investeringsintensiteit

De investeringsintensiteit ligt in België hoger dan in de buurlanden. Per eenheid TGW investeert de Belgische horeca 17% in vaste activa in vergelijking met 12% in Duitsland en 10% in Frankrijk en Nederland.

Grafiek 28: Investeringsintensiteit (reële investeringen als % reële TGW), %, 2015*

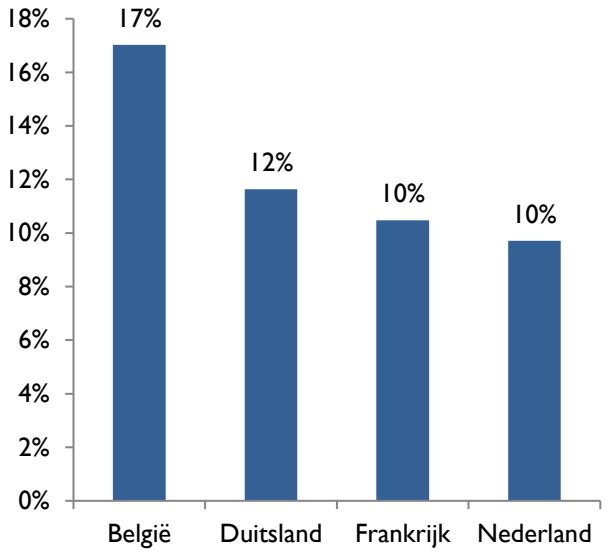

Bron: Eurostat, Guidea

*Cijfer Nederland van 2014

Kapitaalgoederenvoorraad

We bekijken de samenstelling van de kapitaalgoederenvoorraad en de evolutie van sommige componenten. We bespreken de bruto-kapitaalgoederenvoorraad wat een weerspiegeling is van de huidige marktwaarde van de investeringsgoederen. In tegenstelling tot de netto kapitaalgoederenvoorraad houdt dit geen rekening met de gecumuleerde afschrijvingen.

Vergelijking sectoren

Grafiek 29: Kapitaalgoederenvoorraad naar type activa, bruto, % van totaal, 2015

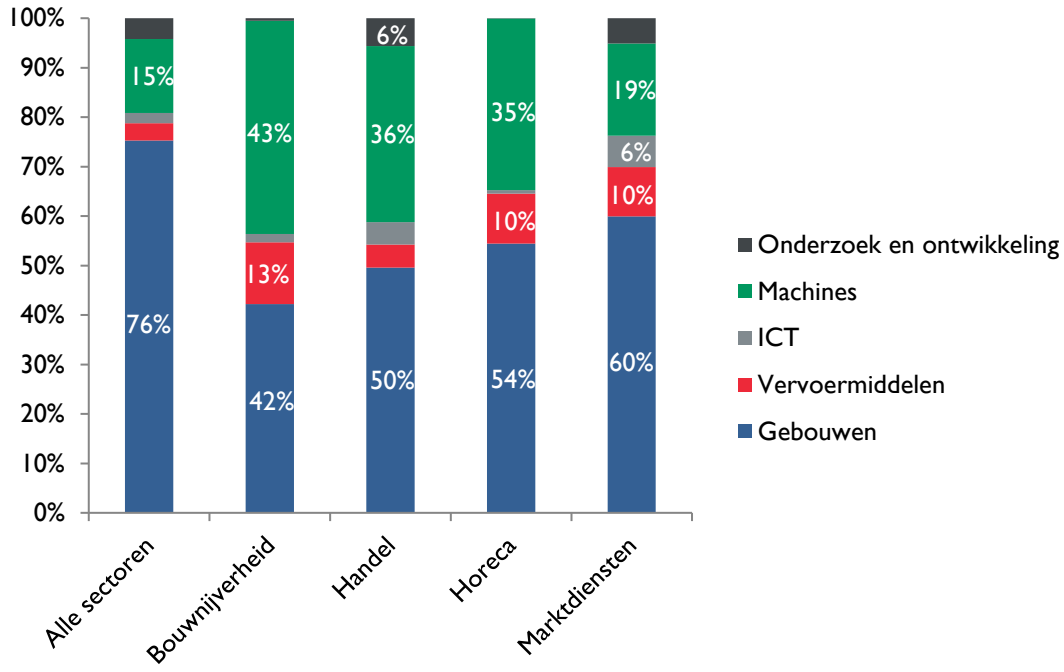

Bron: NBB.stat, Guidea

- Gebouwen vormen de grootste component van de kapitaalgoederenvoorraad. In de horeca is hun aandeel 54%, wat meer is dan de bouwnijverheid en de handel maar iets minder dan het gemiddelde van de marktdiensten. Over alle sectoren is het aandeel van gebouwen 75%, wat verklaard wordt doordat financiële instellingen veel vastgoed (woongebouwen) in portefeuille hebben.
- Machines en apparatuur vormen de tweede belangrijkste activagroep. Deze bedraagt 35% in de horeca, even veel als in de handel. De aanwezigheid van machines is bijna twee keer zo groot als het gemiddelde van de dienstensectoren. In de bouwnijverheid zijn machines even belangrijk als gebouwen.
- Vervoermiddelen maken 10% uit van alle investeringsgoederen in de horeca. Dit ligt in lijn met het gemiddelde van de dienstensectoren. In de bouwnijverheid is het aandeel iets hoger, in de handel lager.

- ICT is een heel kleine activapost binnen de horeca: nauwelijks 1%. Dit is minder dan de handel waar het 5% bedraagt en het gemiddelde van de dienstensectoren waar ICT 6% van alle investeringsgoederen uitmaakt.
- Investeringen in onderzoek en ontwikkeling is afwezig in de horeca. In de handel is dit goed voor een aandeel van 6%. Gemiddeld is dit 5% voor alle marktdiensten.

Evolutie totale kapitaalgoederen en ICT voorraad (bruto, index, 1995 = 100)

Grafiek 30: Totale kapitaalgoederenvoorraad

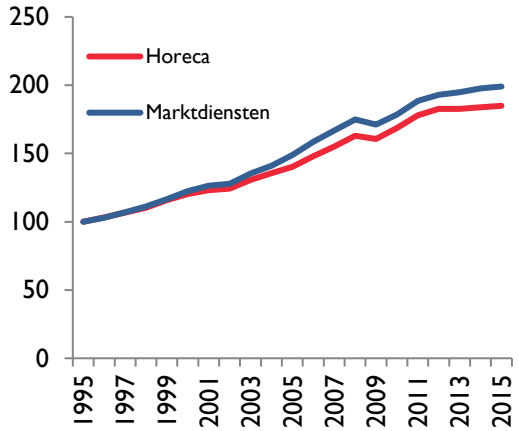

Grafiek 31: ICT voorraad

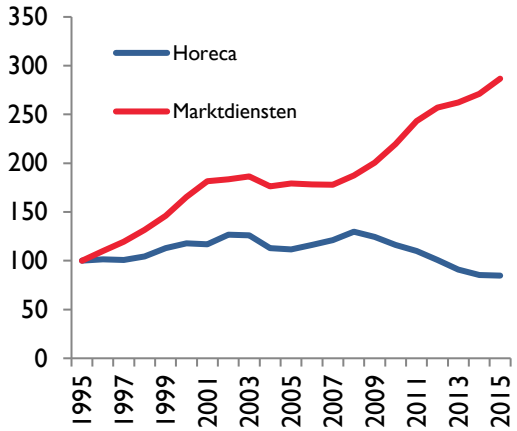

Bron: NBB.stat, Guidea

- Algemeen genomen is de bruto kapitaalgoederenvoorraad gelijkaardig geëvolueerd met de andere dienstensectoren. Eind 2015 lag dit in de horeca 85% hoger dan in 1995. Gemiddeld was dit 99%.
- Opmerkelijk is het verschil in evolutie in ICT investeringen. De horeca heeft haar ICT voorraad afgebouwd na de crisis, terwijl de dienstensectoren als geheel dit fors hebben verhoogd.

Vergelijking buurlanden

Grafiek 32: Kapitaalgoederenvoorraad naar type activa, bruto, % van totaal, 2015

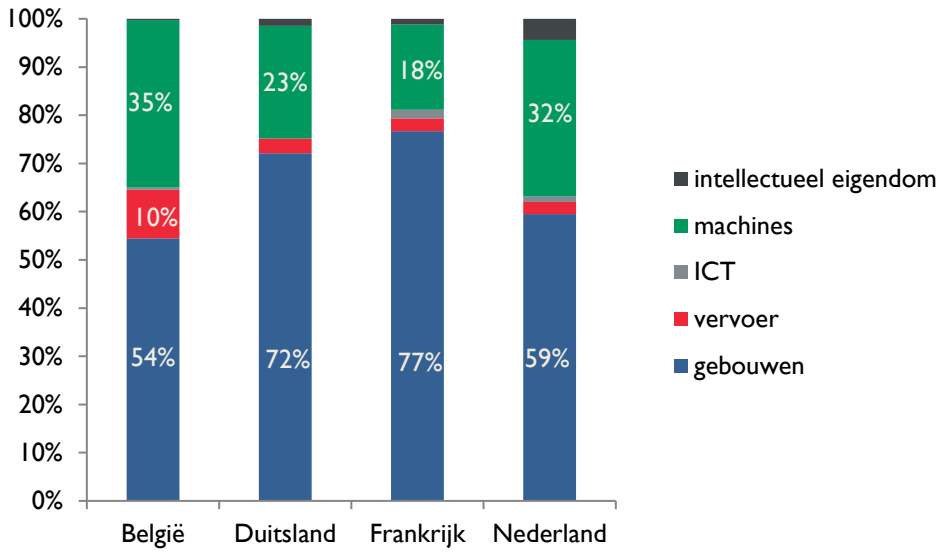

Bron: Eurostat, Guidea

In vergelijking met de buurlanden hebben gebouwen in de Belgische horeca een kleiner aandeel in de kapitaalgoederenvoorraad. Daarentegen wegen vervoermiddelen en machines zwaarder door. Inzake intellectueel eigendom en ICT doen de buurlanden iets beter.

Hoofdstuk 4: Werkgelegenheid

In dit hoofdstuk bekijken we de evolutie van het aantal gewerkte uren, absoluut en per werkzame persoon. We splitsen op naar werknemers en zelfstandigen[3].

Gewerkte uren

Absoluut aantal

Grafiek 33: Aantal gewerkte uren in de horeca

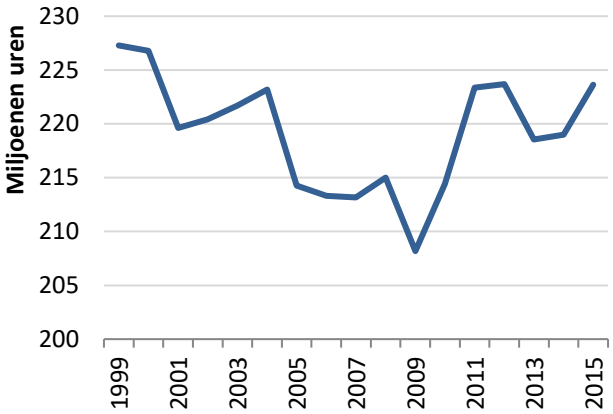

Bron: NBB.stat, Guidea

- Het aantal gewerkte uren in de horeca stijgt in 2015 met een kleine 5 miljoen tot 224 miljoen gewerkte uren. Dit is evenveel als in 2011 en 2012, maar lager dan het recordaantal van 227 miljoen uren in 1999.

[3] Het aantal gewerkte uren omvat de uren van werknemers en zelfstandigen. Voor werknemers is dit gebaseerd op hun daadwerkelijk aantal gepresteerde uren, voor zelfstandigen is dit gebaseerd op wat ze zelf meedelen.

Werknemers en zelfstandigen

Grafiek 34: Gewerkte uren in de horeca door werknemers en zelfstandigen (aantallen)

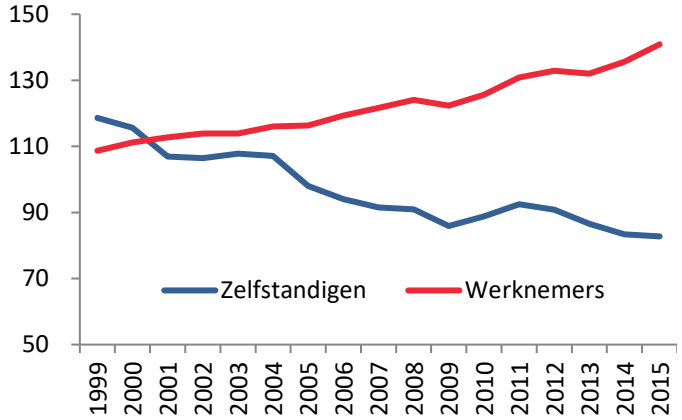

Bron: NBB.stat, Guidea

- De stijging van het aantal gewerkte uren in 2015 is volledig op het conto te schrijven van werknemers. Deze stijgen van 136 naar 141 miljoen uren, terwijl de gewerkte uren van zelfstandigen quasi stabiliseren op 83 miljoen uren.
- Deze evolutie past in de lange termijn trend van een stijgend arbeidsvolume bij werknemers en een dalend arbeidsvolume bij de zelfstandigen.

Aandeel in de economie

Aandeel horeca in totaal arbeidsvolume (gewerkte uren) Belgische economie (%)

Grafiek 35: Aandeel horeca in totaal arbeidsvolume (gewerkte uren) Belgische economie (%)

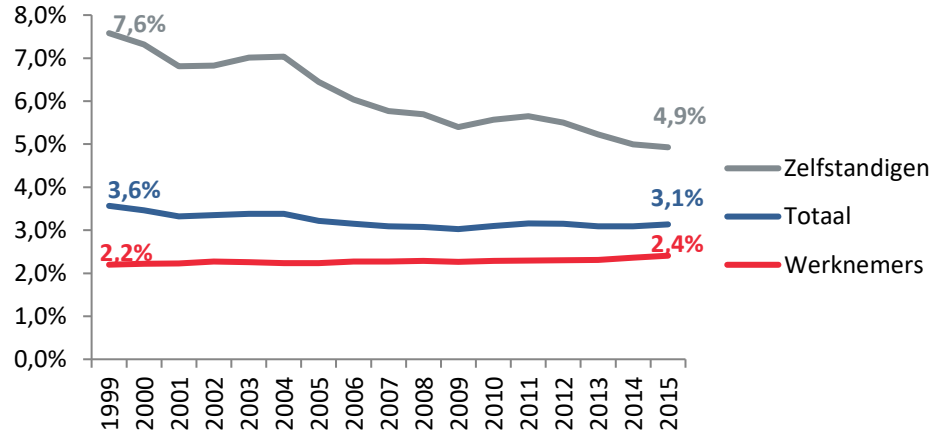

Bron: NBB.stat, Guidea

- Het aandeel van de horeca in het totale arbeidsvolume (gewerkte uren) van de Belgische economie is in 2015 stabiel gebleven op 3,1%. Dit is nagenoeg ongewijzigd sinds 2007. De jaren voordien was het aandeel evenwel hoger, met een piek van 3,6% in 1999.

- Bij de zelfstandigen is het aandeel van de horeca in het totaal aantal gewerkte uren gedaald. In 1999 werd van alle gewerkte uren bij zelfstandigen 7,6% gerealiseerd in de horeca, in 2015 is dit teruggelopen tot 4,9%.
- Bij de werknemers is het aandeel van de horeca gestegen van 2,2% in 1999 tot 2,4% in 2015.

Gewerkte uren per persoon

Hieronder bekijken we hoeveel uren er gemiddeld per jaar wordt gewerkt door werknemers en zelfstandigen. De cijfers hebben betrekking op een gemiddeld aantal per persoon. De mix van voltijdsen en deeltijdsen bepaalt mee het resultaat.

Werknemers

Grafiek 36: Werknemers, aantal gewerkte uren per werkzame persoon, 1999 tot 2015

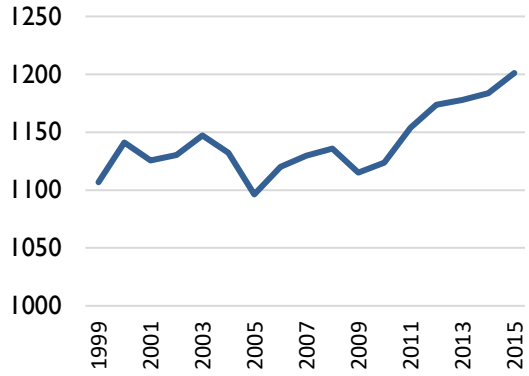

Grafiek 37: Werknemers, aantal gewerkte uren per werkzame persoon, 2015

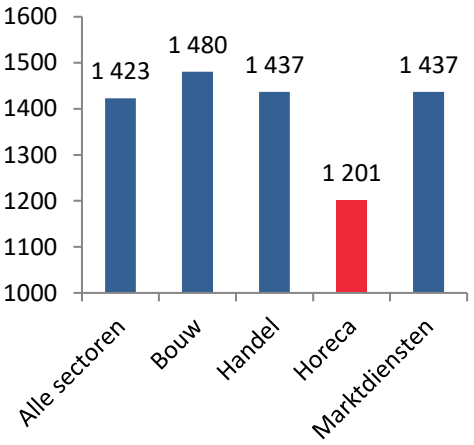

Bron: NBB.stat, Guidea

- Het gemiddeld aantal gewerkte uren per werkzame persoon stijgt bij de werknemers tot een recordaantal van 1.201 uren.
- Sinds 2012 stijgt het gemiddeld aantal gewerkte uren onafgebroken.
- In vergelijking met andere sectoren ligt het gemiddeld aantal uren in de horeca lager. In de handel werkt een werknemer gemiddeld 1.437 uren en in de bouw 1.480 uren. Over alle sectoren heen wordt er gemiddeld 1.423 uren per werknemer gepresteerd.

Zelfstandigen

Grafiek 38: Zelfstandigen, aantal gewerkte uren per werkzame persoon, 1999 tot 2015

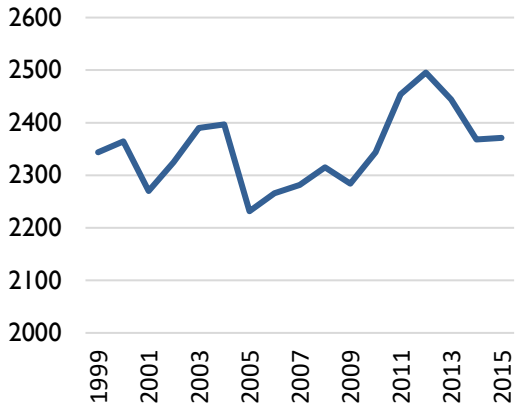

Grafiek 39: Zelfstandigen, aantal gewerkte uren per werkzame persoon, 2015

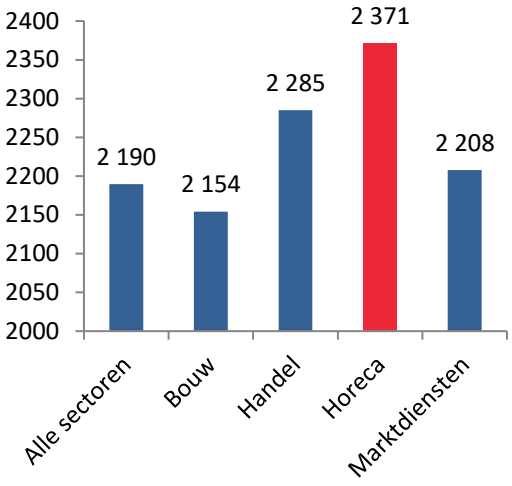

Bron: NBB.stat, Guidea

- Het aantal gewerkte uren per zelfstandige blijft in 2015 stabiel op 2.371 uren.
- Horecazelfstandigen werken meer uren dan zelfstandigen in andere sectoren. In de handel is dit 2.285 uren en in de bouwnijverheid 2.154 uren. Gemiddeld over alle sectoren werkt een zelfstandige 2.208 uren.

Vergelijking buurlanden

Aandeel werknemers en zelfstandigen

Grafiek 40: Verdeling werknemers-zelfstandigen in gewerkte uren, horeca

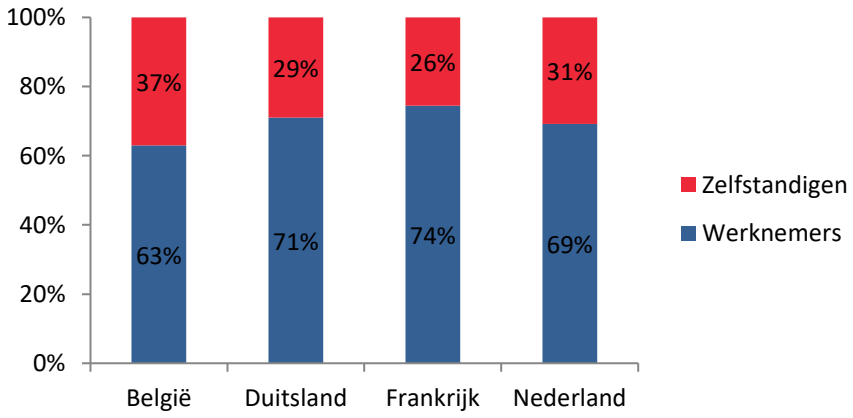

Bron: Eurostat, Guidea

In vergelijking met de buurlanden nemen horecazelfstandigen in België een groter aandeel van de gewerkte uren voor hun rekening. 37% in België, in vergelijking met 31% in Nederland, 29% in Duitsland en 26% in Frankrijk.

Evolutie aantal gewerkte uren

Grafiek 41: Evolutie aantal gewerkte uren, België en buurlanden, index (1999 = 100)

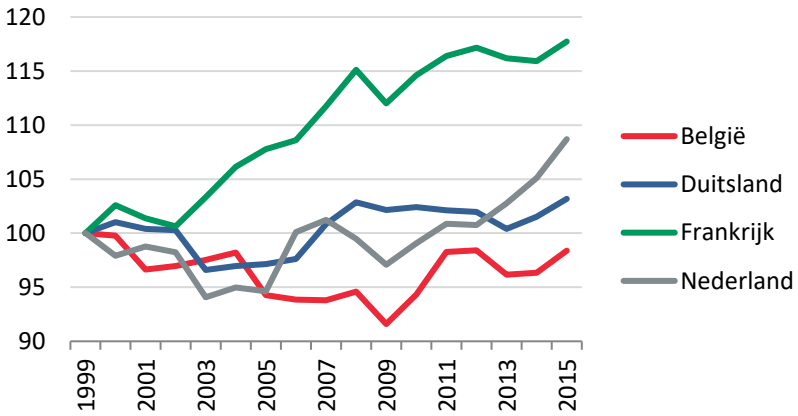

Bron: Eurostat, Guidea

- In 2015 is het aantal gewerkte uren in elk van de buurlanden, net als in België, gestegen. De stijging is het sterkst in Nederland.
- In vergelijking met 1999 ligt het aantal gewerkte uren in de buurlanden anno 2015 hoger, terwijl dit in België lager ligt.

Grafiek 42: Werknemers, evolutie aantal gewerkte uren, België en buurlanden, index (1999 = 100)

Grafiek 43: Zelfstandigen, evolutie aantal gewerkte uren, België en buurlanden, index (1999 = 100)

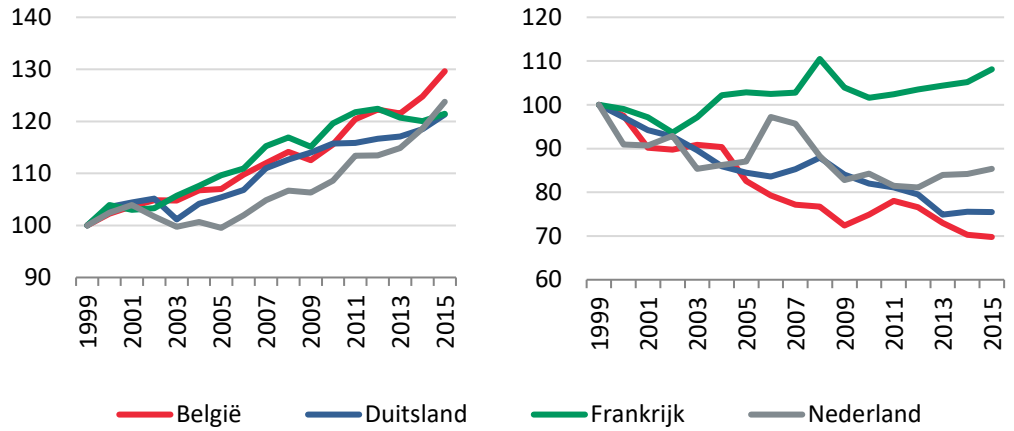

Bron: Eurostat, Guidea

- De toename van het aantal gewerkte uren bij werknemers is tussen 1999 en 2015 sterker toegenomen in België dan in de buurlanden (linkergrafiek).

- Omgekeerd is het arbeidsvolume bij zelfstandigen in België sterker gedaald dan in de buurlanden (rechtergrafiek).

Gewerkte uren per persoon

Onderstaande grafiek vergelijkt het gemiddeld aantal gewerkte uren per werknemer en zelfstandige tussen België en de buurlanden

Grafiek 44: Gemiddeld aantal gewerkte uren per werkzame persoon, 2014

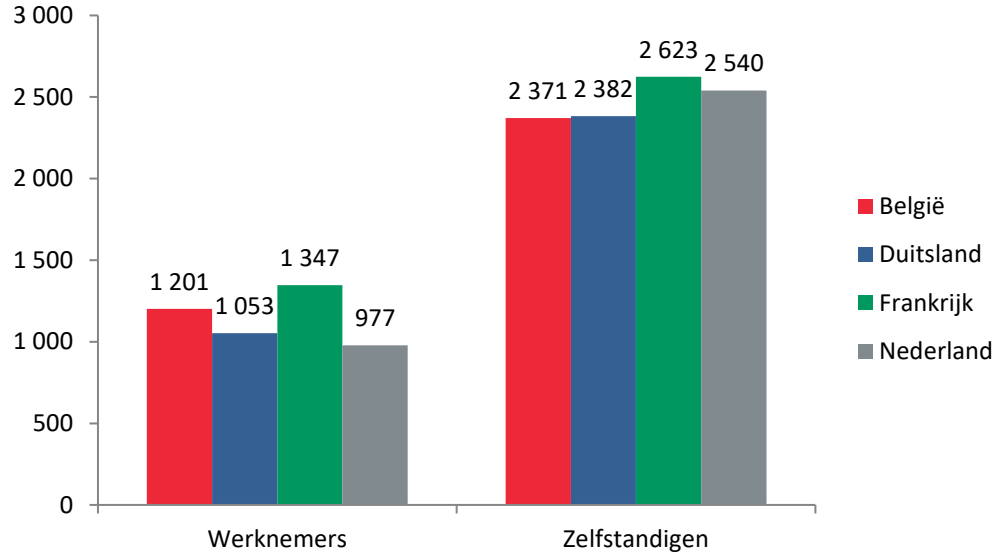

Bron: Eurostat, Guidea

- Het gemiddeld aantal gewerkte uren bij werknemers is hoger in België in vergelijking met Duitsland en Nederland, maar lager in vergelijking met Frankrijk.
- Bij de zelfstandigen ligt het aantal gewerkte uren per werkzame persoon in België nagenoeg even hoog als in Duitsland, maar lager dan Nederland en Frankrijk.
- De cijfers hebben betrekking op een gemiddeld aantal per persoon, en betekenen niet noodzakelijk dat de werkweek in het ene land langer is dan in het andere. De mix van voltijdsen en deeltijdsen bepaalt mee het resultaat.

Aandeel in totale economie

Grafiek 45: Aandeel horeca in gewerkte uren, %

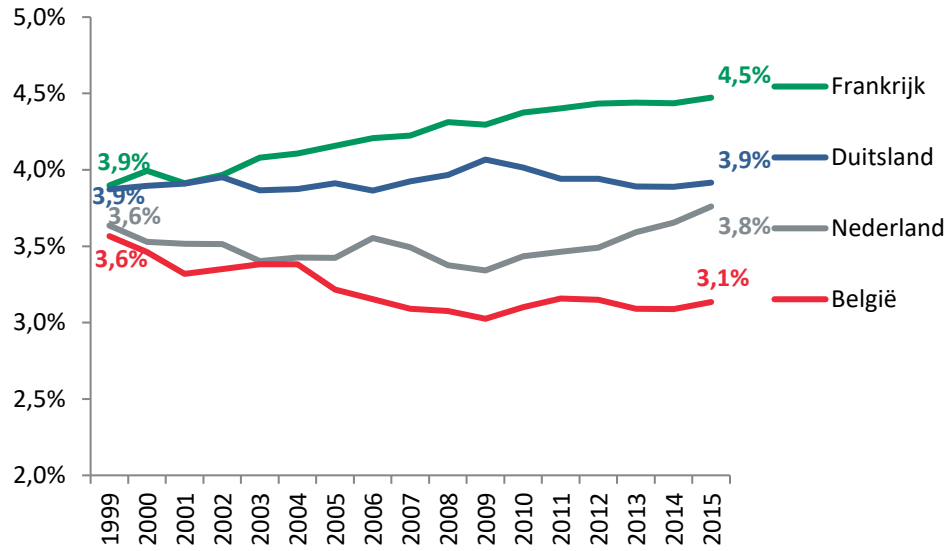

Bron: Eurostat, Guidea

België is het enige land van de buurlanden dat het aandeel gewerkte uren van de horeca in de totale economie, heeft zien dalen. In Duitsland is dit stabiel gebleven. In Frankrijk en Nederland is het aandeel zelfs gestegen.

Hoofdstuk 5: Productiviteit

De arbeidsproductiviteit meet hoeveel toegevoegde waarde er wordt gecreëerd per gewerkt uur of per gewerkte persoon. In dit hoofdstuk concentreren we ons in de eerste plaats op de productiviteit per gewerkt uur. Verschillen in productiviteit per werkzame persoon kunnen immers beïnvloed worden door de mate van deeltijdse arbeid in een sector.

Nominale en reële productiviteit

Onderstaande grafiek geeft de evolutie weer van de nominale en de reële productiviteit sinds 1999. De nominale productiviteit geeft de toegevoegde waarde in lopende prijzen die er per gewerkt uur wordt gerealiseerd. De reële productiviteit geeft de toegevoegde waarde in volume per gewerkt uur.

Grafiek 46: Evolutie nominale en reële toegevoegde waarde per gewerkt uur, €, Horeca

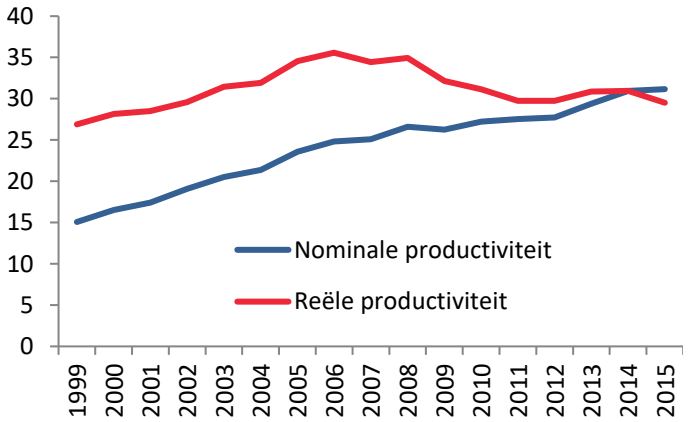

Bron: NBB.stat, Guidea

- De nominale productiviteit stijgt nagenoeg onafgebroken doorheen de tijd. In 2015 was de stijging minimaal: van 30,9€ naar 31,2€ per gewerkt uur.
- De reële productiviteit kent een piek in 2006, waarna het daalt. In 2015 daalt de reële productiviteit van 30,9€ naar 29,5€ per gewerkt uur. Dit is de laagste productiviteit sinds 2001.
- De daling van de reële productiviteit komt doordat het aantal gewerkte uren toeneemt (zie vorige hoofdstuk), terwijl de reële toegevoegde waarde in de horeca daalt (zie hoofdstuk 1).

Vergelijking met sectoren

Onderstaande grafiek vergelijkt de nominale productiviteit per gewerkt uur en per werkzame persoon voor verschillende sectoren.

Grafiek 47: Nominale productiviteit per sector, 2015, €. Per gewerkt uur

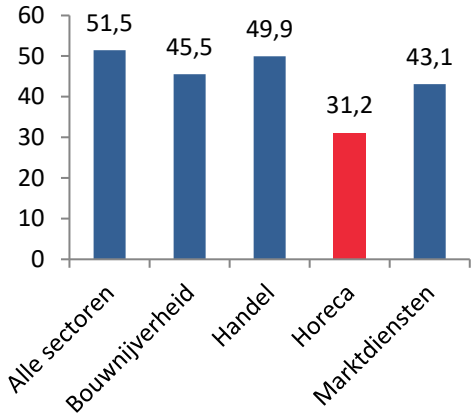

Grafiek 48: Nominale productiviteit per sector, 2015, €. Per werkzame persoon

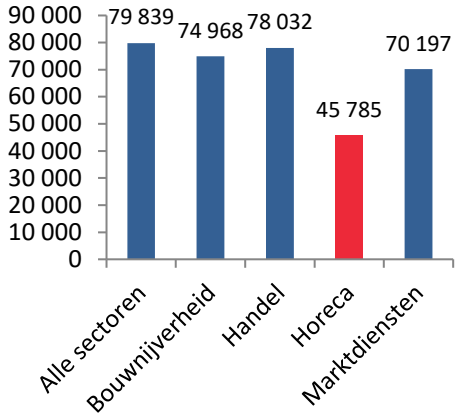

Bron: NBB.stat, Guidea

- De productiviteit ligt in de horeca lager dan in andere sectoren. Per gewerkt uur (door werknemers en zelfstandigen), creëert de horeca 31,2€ toegevoegde waarde. Het gemiddelde van de marktdiensten is 43,1€, terwijl dit over alle sectoren heen 51,5€ per uur bedraagt. De horeca kent op 5 sectoren na de laagste productiviteit.
- De productiviteit per werkzame persoon (werknemers en zelfstandigen) geeft een gelijkaardig beeld. Een werkzame persoon in de horeca creëert jaarlijks 45.785€ toegevoegde waarde. Gemiddeld is dit 70.197€ voor de marktdiensten en 79.839€ over alle sectoren heen.

Evolutie doorheen de tijd

Grafiek 49: Normale productiviteit per gewerkt uur, index (1999 = 100)

Grafiek 50: Reële productiviteit per gewerkt uur, index (1999 = 100)

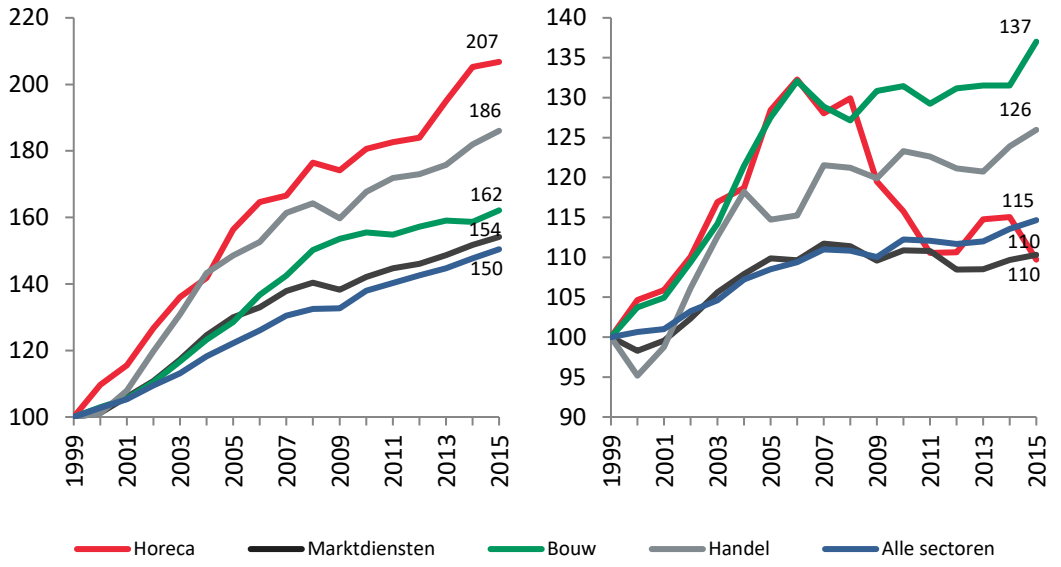

Bron: NBB.stat, Guidea

- De horeca kent tussen 1999 en 2015 de grootste stijging van de nominale productiviteit. De stijging bedraagt 107%, in vergelijking met gemiddeld 54% voor de marktdiensten. In de bouw is de stijging 62% en in de handel 86%.
- Over dezelfde periode kent de horeca een reële productiviteitstoename van 10%. Dit is even veel als het gemiddelde van de marktdiensten, maar minder dan de handel en de bouwnijverheid waar de reële productiviteitsstijging tussen 1999 en 2015 respectievelijk 26% en 27% bedraagt.
- De reële productiviteitsdaling in de horeca in 2015 doet de winsten van de voorbije twee jaar teniet.

Zelfstandigen vs Vennootschappen

Tabel 4: Productiviteit per uur en per werkzame persoon, nominaal, zelfstandigen en vennootschappen, €, 2015

	Vennootschappen	Zelfstandigen
Productiviteit per uur	43,6	15,3
Productiviteit per persoon	53.817	29.754

Bron: NBB.stat, Guidea

De nominale productiviteit verschilt sterk tussen vennootschappen en zelfstandigen. Per gewerkt uur creëren horecavennootschappen 43,6€ toegevoegde waarde in vergelijking met 15,3€ bij zelfstandigen. De productiviteit per werkzame persoon bedraagt 53.817€ per jaar bij vennootschappen in vergelijking met 29.754€ bij zelfstandigen.

Vergelijking buurlanden

Grafiek 51: Nominale productiviteit per gewerkt uur, België en buurlanden, €

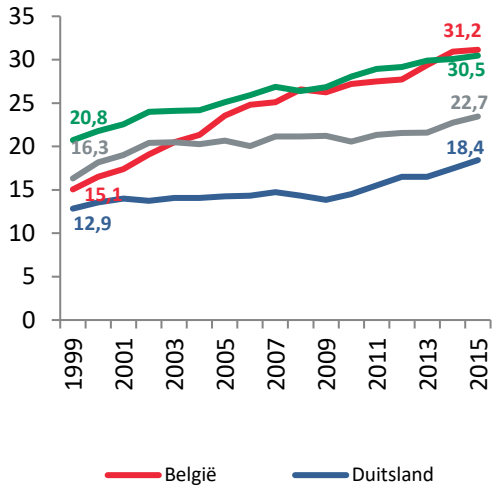

Grafiek 52: Reële productiviteit per gewerkt uur, België en buurlanden, €

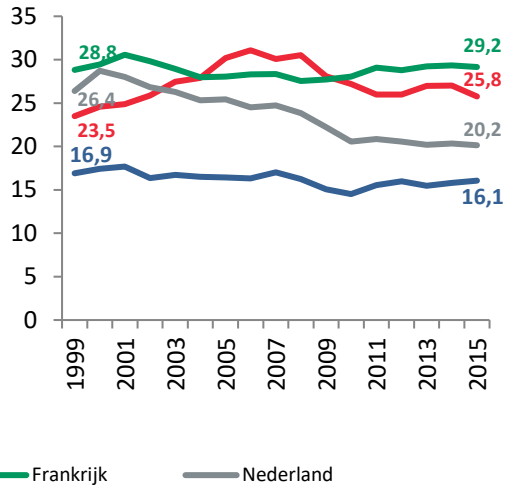

Bron: Eurostat, Guidea

- België kent een hogere nominale productiviteit dan de buurlanden. Het verschil met Frankrijk is het kleinst: 0,7€. In vergelijking met Nederland en Duitsland creëert België respectievelijk 8,5€ en 12,8€ meer toegevoegde waarde per gewerkt uur.
- Daarnaast kent België ook de grootste toename in nominale productiviteit tussen 1999 en 2015.
- Samen met Frankrijk kent België sinds 1999 een toename van de reële productiviteit. In Duitsland en Nederland ligt de reële productiviteit anno 2015 lager dan in 1999.
- In 2015 kent België als enige land een merkbare daling van de reële productiviteit. In Frankrijk en Nederland blijft dit stabiel, terwijl dit in Duitsland lichtjes stijgt.

Hoofdstuk 6: Arbeidskosten

In dit hoofdstuk bekijken we de loonkost per uur arbeid voor een werknemer bij vennootschappen alsook bij zelfstandigen. Daarna bekijken we de loonkost per eenheid product die de verhouding van een uur arbeid tot de arbeidsproductiviteit weergeeft. We sluiten af met een blik op het inkomen van zelfstandigen.

Loonkost per uur

We bekijken de totale loonkost per gewerkt uur voor een werknemer bij vennootschappen en bij zelfstandigen.

Grafiek 53: Totale loonkost per gewerkt uur van een werknemer, 2015, €

Vennootschappen

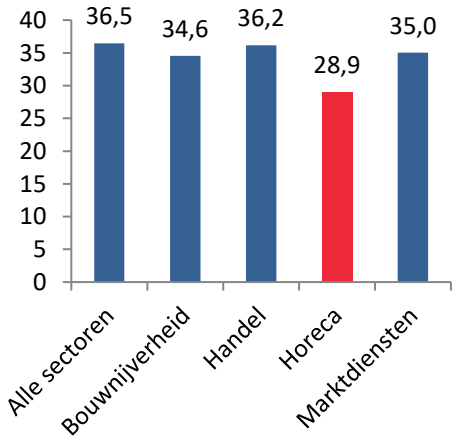

Grafiek 54: Totale loonkost per gewerkt uur van een werknemer, 2015, €

Zelfstandigen

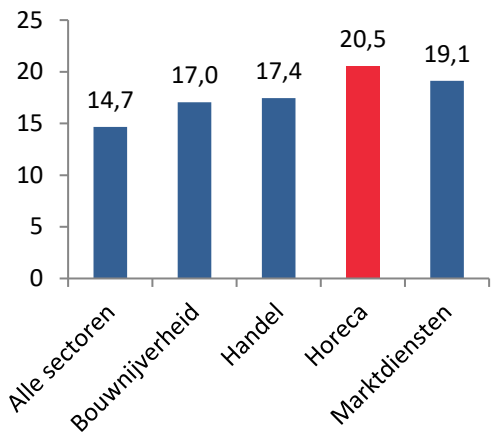

Bron: NBB.stat, Guidea

- Bij vennootschappen bedraagt de bruto loonkost voor een uur arbeid gemiddeld 28,9€ in de horeca. Dit is het laagste van de beschouwde sectoren. Gemiddeld over alle sectoren heen bedraagt de loonkost voor een uur arbeid 36,5€.
- Bij zelfstandigen bedraagt de bruto loonkost van een uur arbeid gemiddeld 20,5€ per uur. Dit is het hoogste van de beschouwde sectoren. Gemiddeld over alle sectoren heen bedraagt de loonkost voor een uur arbeid 14,7€. Voor de marktdiensten is dit 19,1€ per uur arbeid.

Onderstaande figuur geeft de evolutie weer van de totale loonkost per uur.

Grafiek 55: Jaar-op-jaar evolutie totale loonkost per gewerkt uur (%)

Vennootschappen

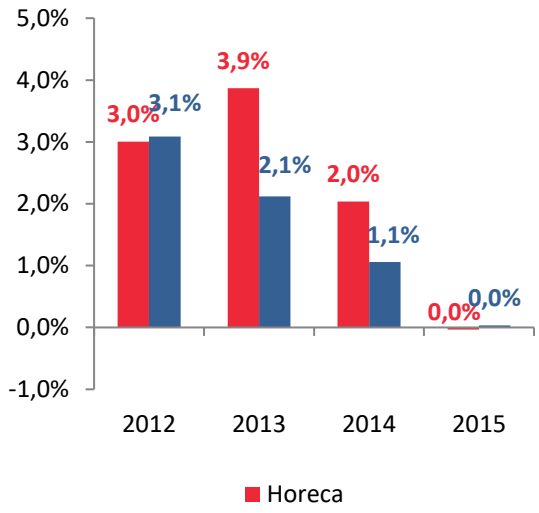

Grafiek 56: Jaar-op-jaar evolutie totale loonkost per gewerkt uur (%)

Zelfstandigen

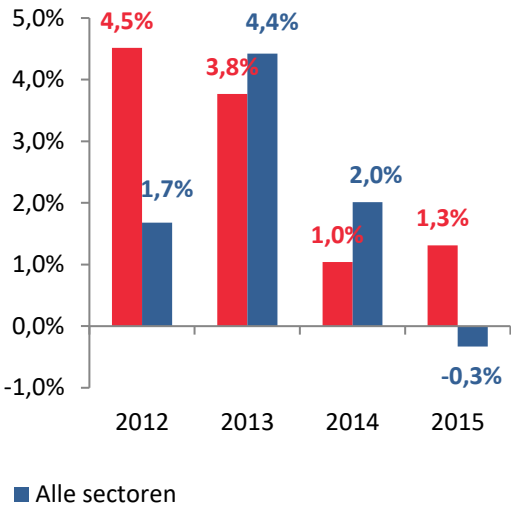

Bron: NBB.stat, Guidea

- Bij vennootschappen stagneert de loonkost per gewerkt uur in 2015 bij zowel de horeca als gemiddeld over alle sectoren heen. Dit volgt op twee jaren waarin de horeca een sterkere stijging van de loonkost per uur kende.
- Bij zelfstandigen stijgt de loonkost per uur met 1,3% in 2015, terwijl het daalt met 0,3% over alle sectoren heen. Dit volgt op twee jaren dat de horeca een kleinere toename van de loonkost per uur heeft gekend.

Loonkost per eenheid product

De loonkost per eenheid product bekijkt de verhouding van de loonkost per uur tot de productiviteit per uur.

Grafiek 57: Loonkost per eenheid product, vennootschappen, 2015, %

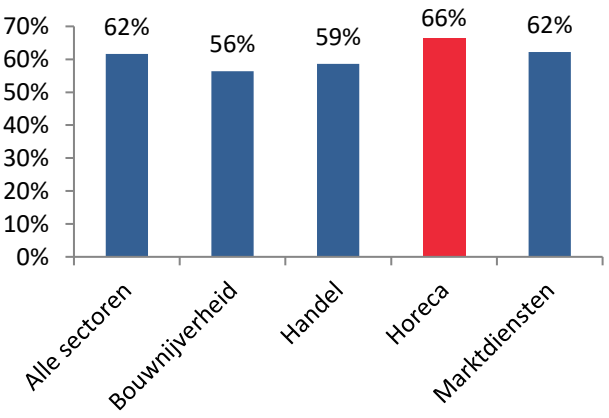

Bron: NBB.stat, Guidea

- De horeca heeft in verhouding tot haar productiviteit een hogere loonkost dan andere sectoren. De ratio bedraagt 66% in de horeca, in vergelijking met 62% gemiddeld voor de marktdiensten. De handel en de bouwnijverheid hebben een ratio van respectievelijk 59% en 56%.

Grafiek 58: Loonkost per eenheid product, vennootschappen, evolutie, %

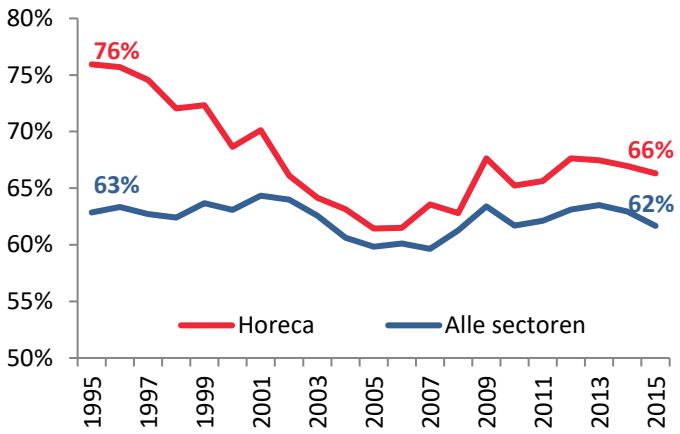

Bron: NBB.stat, Guidea

- De loonkost per eenheid product is in de horeca anno 2015 lager dan in 1995 toen het nog 76% bedroeg.
- Deze loonkost is sterk gedaald tussen 1995 en 2005, hoofdzakelijk door productiviteitswinsten (zie hoofdstuk 5).
- Sinds 2007 stijgt de loonkost per eenheid product opnieuw doordat enerzijds de productiviteit daalt en anderzijds de loonkost per uur verder toeneemt.
- Over alle sectoren heen is de loonkost per eenheid product anno 2015 nagenoeg identiek aan 1995. Ook hier is er sprake van een stijging van deze loonkost sinds 2008, maar aan een matiger tempo dan de horeca.
- In 2015 daalt de loonkost per eenheid product voor het tweede jaar op rij. Dit echter zeer gematigd en voor de horeca minder uitgesproken dan gemiddeld.

Inkomen zelfstandige

Het **verschil in toegevoegde waarde en de beloning van werknemers** is het deel dat naar de zelfstandige zaak vloeit. We noemen dit het inkomen van een zelfstandige. Dit inkomen is geen zuivere vergoeding voor de geleverde arbeid, want hiermee moet ook het kapitaal vergoed worden en belastingen mee betaald. Ook winst/verlies zit vervat in dit 'gemengd' inkomen[4].

[4] Enerzijds is dit een overschatting van het werkelijke inkomen van zelfstandigen. Anderzijds is dit ook een onderschatting want verschillende inkomenselementen zoals een auto van de zaak of woning zitten hierin niet vervat.

Grafiek 59: Inkomen zelfstandigen (€) 2015

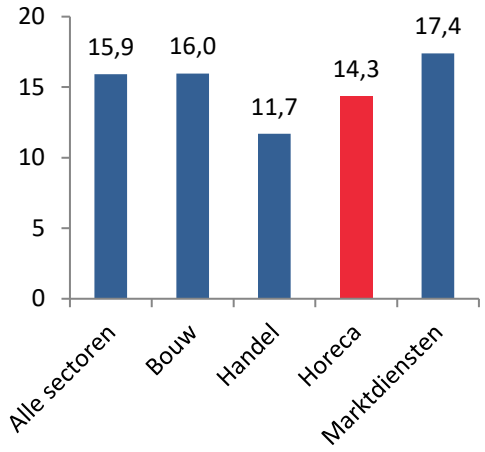

Grafiek 60: Inkomen zelfstandigen (€) 1999-2015

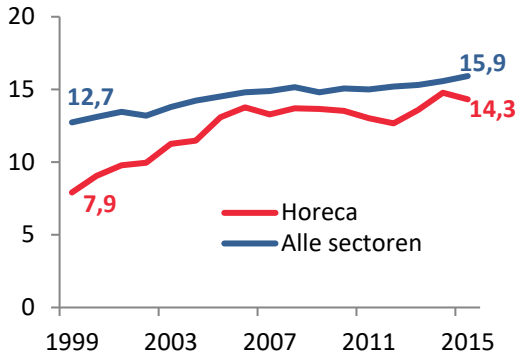

Bron: NBB.stat, Guidea

- Voor 2015 bekomen we een 'inkomen' van 14,3€ per uur in de horeca. Dit is lager dan het gemiddelde van 17,4€ per uur voor de marktsectoren en 15,9€ over alle sectoren heen. De bouwnijverheid heeft een inkomen per uur van 16,0€ en de handel 11,7€.
- Tussen 1999 een 2015 steeg het inkomen per uur van een horecazelfstandige van 7,9€ tot 14,3€. De horeca maakte hierbij een gedeeltelijke inhaalbeweging op de rest van de economie waar het inkomen een matigere stijging kende van 12,7€ per uur in 1999 tot 15,7€ per uur in 2015.
- In 2015 daalt het inkomen van een horecazelfstandige lichtjes, terwijl het lichtjes stijgt over alle sectoren heen.

Hoofdstuk 7: Multiplicatoren

De horeca is nauw verweven met andere sectoren via de outputzijde en de vraagzijde. Om haar output te realiseren doet de horeca in grote mate beroep op andere sectoren om haar de grondstoffen en diensten te leveren die hiervoor nodig zijn. Op hun beurt doen andere sectoren nu en dan beroep op horeca-activiteiten tijdens hun productieproces.

Multplicatoren geven een **kwantitatieve inschatting van deze verwevenheid**. Ze berekenen hoeveel de totale output en tewerkstelling in de Belgische economie stijgt indien de vraag in een bepaalde sector stijgt.

De berekening van de multiplicatoren gebeurt in **drie stappen**. Eerst wordt de directe impact van de stijgende vraag op de sector berekend. Vervolgens wordt nagegaan wat de indirecte effecten zijn op de toeleverende sectoren. Deze impact wordt steeds berekend in termen van extra output en tewerkstelling die hiermee gerealiseerd wordt. In een derde stap kan men ook nog de effecten nagaan via de inkomens van de gezinnen en de extra consumptie die hieruit voortvloeit. Extra tewerkstelling zorgt immers voor extra inkomen waaruit de huishoudens nieuwe consumptie kunnen puren. Om deze bijkomende consumptie te beantwoorden zullen de sectoren hun productie opnieuw opvoeren.

De studie 'Economisch belang van horeca' (Guidea 2015) berekende de omvang van de eerste twee stappen. Het Federaal Planbureau heeft nieuwe multiplicatoren gepubliceerd die ook rekening houden met de derde stap. Deze berekeningen zijn gebaseerd op de **input-output tabellen van 2010**.

Indien we enkel rekening houden met eerste twee stappen dan heeft de horeca een productiemultiplicator van **1,84**. Dit betekent dat er per eenheid extra vraag in de horeca, een extra output in de Belgische economie wordt gegenereerd van 1,84 eenheden. Houden we ook rekening met het effect op de inkomens van de gezinnen dan bedraagt de productiemultiplicator **2,25**. De extra productie in de Belgische economie zal nu 2,25 eenheden zijn ten gevolge van één extra eenheid vraag in de horeca.

De horeca kent hiermee **één van de hoogste productiemultiplicatoren**. Op een totaal van 62 sectoren heeft de horeca de achtste hoogste productiemultiplicator. Helemaal bovenaan staat de bouw met een productiemultiplicator van 2,51. Helemaal onderaan bevindt zich de industrie van cokes en geraffineerde aardolieproducten met een productiemultiplicator van 1,39. De kleinhandel heeft een productiemultiplicator van 2,03.

Grafiek 61: Productiemultiplicatoren, selectie sectoren

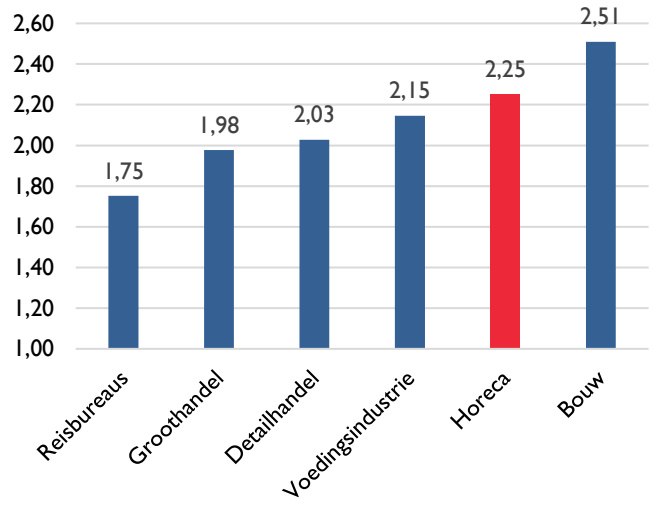

Bron: Federaal Planbureau, Guidea

Ook inzake tewerkstellingsmultiplicatoren scoort de horeca hoog. Per miljoen euro extra vraag naar horeca worden er In de Belgische economie 18,29 bijkomende arbeidsplaatsen gecreëerd. Dit is de tiende hoogste tewerkstellingsmultiplicator op een totaal van 62 sectoren. De sector die het meest banen creëert indien de vraag naar haar diensten met 1 miljoen euro stijgt is de sector van arbeidsbemiddeling en personeelsvoorziening. De sector met de laagste tewerkstellingsmultiplicator is opnieuw de industrie van cokes en geraffineerde aardolieproducten.

Grafiek 62: Absolute tewerkstellingmultiplicatoren, selectie sectoren

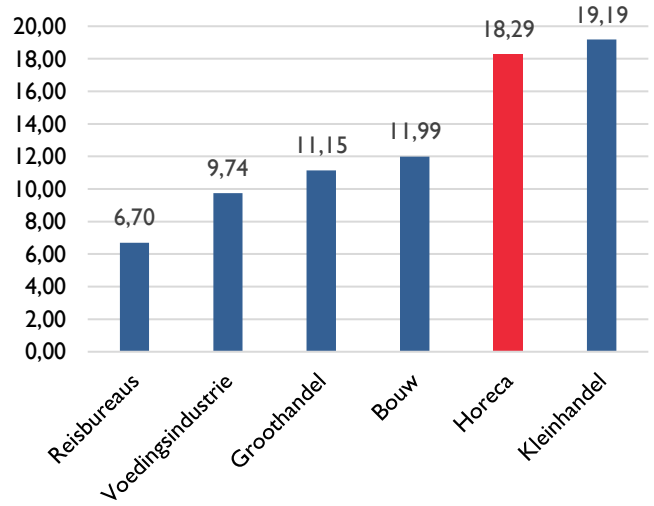

Bron: Federaal Planbureau, Guidea

Volgend tabel geeft een overzicht van de productie- en tewerkstellingsmultiplicatoren per sector.

Tabel 5: Productie- en tewerkstellingsmultiplicator per sector

Sector	Productie-multiplicator	Absolute werkgelegenheids-multiplicator
Primaire sector		
Producten van de landbouw en de jacht; diensten in verband met deze activiteiten	2,36	15,41
Producten van de bosbouw en diensten in verband met de bosbouw	2,14	11,94
Vis en andere visserijproducten; producten van de aquacultuur; ondersteunende diensten in verband met de visserij	1,98	7,58
Steenkool en bruinkool; ruwe aardolie en aardgas; metaalertsen; andere delfstoffen; ondersteunende diensten in verband met de winning van delfstoffen	2,02	9,54
Industriële sector		
Voedingsmiddelen; dranken; tabaksproducten	2,15	9,74
Textiel; kleding; leder en producten van leder	1,93	10,69
Hout, houtwaren en kurkwaren, met uitzondering van meubelen; vlechtwerk en mandenmakerswerk	2,02	9,94
Papier en papierwaren	1,80	7,31
Diensten in verband met drukken en het opnemen	1,93	11,19
Cokes en geraffineerde aardolieproducten	1,39	1,02
Chemische producten	1,68	4,07
Farmaceutische basisproducten en farmaceutische bereidingen	1,72	6,26
Werken van rubber of kunststof	1,64	8,00
Andere niet-metaalhoudende minerale producten	2,12	9,97
Metalen in primaire vorm	1,81	5,19
Werken van metaal, andere dan machines, toestellen en werktuigen	1,99	11,57
Informaticaproducten, elektronische en optische producten	1,83	7,78
Elektrische apparatuur	1,82	9,49
Machines, apparaten en werktuigen, n.e.g.	1,85	8,35
Auto's, aanhangwagens en opleggers	1,47	4,90
Andere transportmiddelen	2,01	9,97
Meubelen; andere industrieproducten	1,85	11,48
Reparatie en installatie van machines, apparaten en werktuigen	2,09	12,92
Elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht	1,85	6,43
Natuurlijk water; behandeling en distributie van water	2,36	10,83
Afvalwaterafvoer, zuiveringsslib; inzameling, verwerking en verwijdering van afval, terugwinning; sanering en ander afvalbeheer	1,92	7,97
Burgerlijke en utiliteitsbouw, gebouwen; weg- en waterbouw(kundige werken); gespecialiseerde bouwwerkzaamheden	2,51	11,99
Commerciële dienstensector		

Groot- en detailhandel in en diensten in verband met reparatie van auto's en motorfietsen	1,86	12,98
Groothandel, met uitzondering van de handel in auto's en motorfietsen	1,98	11,15
Detailhandel, met uitzondering van de handel in auto's en motorfietsen	2,03	19,19
Vervoer te land en vervoer via pijpleidingen	2,14	13,17
Vervoer over water	1,93	5,32
Luchtvaart	2,04	6,89
Opslag en vervoerondersteunende diensten	2,08	11,11
Post- en koeriersdiensten	1,85	17,44
Verschaffen van accommodatie; eet- en drinkgelegenheden	2,25	18,29
Uitgeverijdiensten	2,17	10,79
Productie van films en van video- en televisieprogramma's, geluidsopnamen en muziekuitgeverijen; uitzending van radio- en televisieprogramma's	1,91	9,09
Telecommunicatie	1,99	7,29
Computerprogrammering, advisering en aanverwante diensten; diensten op het gebied van informatie	2,23	11,94
Financiële diensten, met uitzondering van verzekeringen en pensioenfondsen	2,05	8,94
Verzekeringen en pensioenfondsen, met uitzondering van verplichte sociale verzekeringen	2,17	9,38
Ondersteunende financiële diensten en verzekeringen	2,14	10,58
Exploitatie van en handel in onroerend goed (excl. toegerekende woninghuur)	1,88	6,51
Rechtskundige en boekhoudkundige diensten; diensten van hoofdkantoren, advies op het gebied van bedrijfsbeheer	2,08	15,66
Architecten en ingenieurs; technische testen en toetsen	2,23	14,18
Speur- en ontwikkelingswerk op wetenschappelijk gebied	1,96	12,64
Reclame en marktonderzoek	2,31	9,99
Andere vrije beroepen en andere wetenschappelijke en technische diensten; veterinaire diensten	2,34	20,13
Verhuur en lease	1,99	8,42
Arbeidsbemiddeling en personeelsvoorziening	1,94	36,10
Reisbureaus, reisorganisatoren, reserveringsbureaus en aanverwante diensten	1,75	6,70
Beveiligings- en opsporingsdiensten; diensten in verband met gebouwen; landschapsverzorging; administratieve en ondersteunende diensten ten behoeve van kantoren en andere zakelijke dienstverlening	2,27	23,42
Niet-commerciële dienstensector		
Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen	1,89	19,37

Onderwijs	1,80	20,29
Menselijke gezondheidszorg	1,99	16,23
Tehuizen; maatschappelijke diensten waarbij geen onderdak wordt verschaft	1,98	28,91
Creatieve diensten, kunst en amusement; bibliotheken, archieven, musea en andere culturele diensten; loterijen en kansspelen	2,10	16,69
Sport, ontspanning en recreatie	2,18	17,68
Verenigingen	2,27	15,28
Reparatie van computers en consumentenartikelen	2,13	22,59
Andere persoonlijke diensten	2,07	32,43

Bron: Federaal Planbureau, Guidea

Begrippenlijst

Output = de waarde van alle voor de verkoop bestemde goederen (ook de nog niet verkochte) en de ontvangsten voor bewezen diensten. De output wordt gemeten in basisprijzen. Dat is het bedrag dat een producent daadwerkelijk overhoudt. Dit is de verkoopprijs van een goed of dienst exclusief belastingen.

Intermediair verbruik = De producten die in de verslagperiode zijn verbruikt in het productieproces, gewaardeerd tegen aankoopprijzen, exclusief aftrekbare btw. Dit kunnen al of niet in de verslagperiode aangekochte grondstoffen, halffabrikaten en brandstoffen zijn, maar ook diensten zoals communicatiediensten, schoonmaakdiensten en diensten van externe accountants.

Toegevoegde waarde = het verschil tussen de productie en het intermediair verbruik. Het vertegenwoordigt de waarde die een sector tijdens het productieproces toevoegt. De toegevoegde waarde vloeit naar de beloning van werknemers, het exploitatieoverschot en gemend inkomen (winst en inkomen zelfstandige), het verbruik van vaste activa (afschrijvingen)en het saldo van de niet-productgebonden belastingen en subisides.

Niet-productgebonden belastingen = Belastingen op productie die producenten moeten betalen, ongeacht de hoeveelheid of de waarde van de geproduceerde of verkochte producten. Dit omvat hoofdzakelijk de onroerende voorheffing, alsook door de gemeenten geïnde kleine belastingen.

Niet-productgebonden subsidies = Subsidies op productie die niet direct relateerbaar zijn aan de waarde of de hoeveelheid geproduceerde en verkochte producten. Het betreft vooral de loonsubsidies en rentevergoedingen.

Kapitaalgoederenvoorraad = de totale waarde van de vaste activa. De *bruto KGV* is de huidige marktwaarde van alle vaste activa. De *netto KGV* daarentegen is de bruto KGV *min* de gecumuleerde waarde, op dat ogenblik, van het verbruik van vaste activa.

Verbruik vaste activa= de jaarlijkse afschrijvingen op de kapitaalgoederenvoorraad.

Lopende prijzen = waardering tegen prijzen van de beschouwde periode.

Volume = waardering door de prijzen constant houden

Loonkost per eenheid product = de verhouding van de loonkost tot de productiviteit

Inkomen zelfstandige = het verschil in toegevoegde waarde en beloning werknemers bij de huishoudens.

Lijst grafieken

Grafiek 1: Evolutie output in lopende prijzen en in volume*, jaar-op-jaarverandering, % 8
Grafiek 2: Evolutie intermediair verbruik in lopende prijzen en in volume*, jaar-op-jaarverandering, %) 8
Grafiek 3: Evolutie toegevoegde waarde in lopende prijzen en in volume*, jaar-op-jaarverandering, % 9
Grafiek 4: Evolutie van output, intermediair verbruik en toegevoegde waarde horeca in lopende prijzen (Index, 1995 = 100) 10
Grafiek 5: Evolutie van output, intermediair verbruik en toegevoegde waarde horeca in volume (Index, 1995 = 100) 11
Grafiek 6: Evolutie reële toegevoegde waarde, index, 2008 = 100 12
Grafiek 7: Evolutie reële toegevoegde waarde in horeca, België en buurlanden, index, 2008 = 100 13
Grafiek 8: Aandeel bedrijfstakken in totale toegevoegde waarde (%), 2015 14
Grafiek 9: Aandeel horeca in de totale toegevoegde waarde, in prijzen en in volume, % 14
Grafiek 10: Aandeel van de gewesten in de TGW van horeca, %, 2015 15
Grafiek 11: Aandeel horeca in regionale toegevoegde waarde (%) 15
Grafiek 12: Aandeel horeca in de toegevoegde waarde, Europese landen, %, 2015 16
Grafiek 13: Verdeling van toegevoegde waarde (%), horeca en sectoren, 2015 18
Grafiek 14: Aandeel vennootschappen en huishoudens in toegevoegde waarde, 2015, % 19
Grafiek 15: Aandeel van vennootschappen in TGW (nominaal) 20
Grafiek 16: Deflator output en intermediair verbruik (%JoJ) 21
Grafiek 17: Inflatie alle consumptieprijzen en horeca (%) 22
Grafiek 18: Prijsevolutie ho en reca (%) 22
Grafiek 19: Prijsevolutie 2015 (%), alle categorieën 23
Grafiek 20: Prijsevolutie horeca in België en de voornaamste buurlanden (index 1996 = 100) 24
Grafiek 21: Prijsevolutie accommodaties in België en de voornaamste buurlanden (index 1996 = 100) 25
Grafiek 22: Aandeel horeca in totale consumptie-uitgaven (binnenlands), % 26
Grafiek 23: Aandeel horeca in totale consumptie-uitgaven in België en voornaamste buurlanden, % 27
Grafiek 24: Investeringen in vaste activa in volume, 2014 en 2015, %JoJ 29
Grafiek 25: Investeringen in vaste activa in volume (bruto, index 1995 = 100) 30
Grafiek 26: Investeringsintensiteit (reële investeringen als % reële TGW), %, 2015 31
Grafiek 27: Investeringen in vaste activa (bruto), in volume, index (1995 = 100) 31
Grafiek 28: Investeringsintensiteit (reële investeringen als % reële TGW), %, 2015* 32
Grafiek 29: Kapitaalgoederenvoorraad naar type activa, bruto, % van totaal, 2015 33
Grafiek 30: Totale kapitaalgoederenvoorraad 34
Grafiek 31: ICT voorraad 34

Grafiek 32: Kapitaalgoederenvoorraad naar type activa, bruto, % van totaal, 2015 35
Grafiek 33: Aantal gewerkte uren in de horeca 37
Grafiek 34: Gewerkte uren in de horeca door werknemers en zelfstandigen (aantallen) 38
Grafiek 35: Aandeel horeca in totaal arbeidsvolume (gewerkte uren) Belgische economie (%) 38
Grafiek 36: Werknemers, aantal gewerkte uren per werkzame persoon, 1999 tot 2015 39
Grafiek 37: Werknemers, aantal gewerkte uren per werkzame persoon, 2015 39
Grafiek 38: Zelfstandigen, aantal gewerkte uren per werkzame persoon, 1999 tot 2015 40
Grafiek 39: Zelfstandigen, aantal gewerkte uren per werkzame persoon, 2015 40
Grafiek 40: Verdeling werknemers-zelfstandigen in gewerkte uren, horeca 40
Grafiek 41: Evolutie aantal gewerkte uren, België en buurlanden, index (1999 = 100) 41
Grafiek 42: Werknemers, evolutie aantal gewerkte uren, België en buurlanden, index (1999 = 100) 41
Grafiek 43: Zelfstandigen, evolutie aantal gewerkte uren, België en buurlanden, index (1999 = 100) 41
Grafiek 44: Gemiddeld aantal gewerkte uren per werkzame persoon, 2014 42
Grafiek 45: Aandeel horeca in gewerkte uren, % 43
Grafiek 46: Evolutie nominale en reële toegevoegde waarde per gewerkt uur, €, Horeca 45
Grafiek 47: Nominale productiviteit per sector, 2015, €. Per gewerkt uur 46
Grafiek 48: Nominale productiviteit per sector, 2015, €. Per werkzame persoon 46
Grafiek 49: Normale productiviteit per gewerkt uur, index (1999 = 100) 47
Grafiek 50: Reële productiviteit per gewerkt uur, index (1999 = 100) 47
Grafiek 51: Nominale productiviteit per gewerkt uur, België en buurlanden, € 48
Grafiek 52: Reële productiviteit per gewerkt uur, België en buurlanden, € 48
Grafiek 53: Totale loonkost per gewerkt uur van een werknemer, 2015, € 49
Grafiek 54: Totale loonkost per gewerkt uur van een werknemer, 2015, € 49
Grafiek 55: Jaar-op-jaar evolutie totale loonkost per gewerkt uur (%) 50
Grafiek 56: Jaar-op-jaar evolutie totale loonkost per gewerkt uur (%) 50
Grafiek 57: Loonkost per eenheid product, vennootschappen, 2015, % 50
Grafiek 58: Loonkost per eenheid product, vennootschappen, evolutie, % 51
Grafiek 59: Inkomen zelfstandigen (€) 2015 52
Grafiek 60: Inkomen zelfstandigen (€) 1999-2015 52
Grafiek 61: Productiemultiplicatoren, selectie sectoren 54
Grafiek 62: Absolute tewerkstellingmultiplicatoren, selectie sectoren 54

Lijst tabellen

Tabel 1: Output, intermediair verbruik en toegevoegde waarde, 2015, miljoenen euro's (bedragen excl. BTW) 7
Tabel 2: Verdeling van de toegevoegde waarde in de horeca, 2015 17
Tabel 3: Aandeel horeca in totale consumptie-uitgaven (%) in 2015 in België en de voornaamste buurlanden (%) 27
Tabel 4: Productiviteit per uur en per werkzame persoon, nominaal, zelfstandigen en vennootschappen, €, 2015 47
Tabel 5: Productie- en tewerkstellingsmultiplicator per sector 55

Guidea
kenniscentrum voor
toerisme en horeca

Site Oud Sint-Jan
Mariastraat 38
8000 Brugge
+32 (0)50 47 15 90
www.guidea.be
info@guidea.be